

CEVAT ERDER

1931, 25 Eylül 2022, Ankara

PROF. DR. CEVAT ERDER

Ömür Bakırer*

Cevat Erder Hoca, ülkemizin taşınmaz ve taşınabilir kültür varlıklarını koruma alanında, başta eğitim olmak üzere, farklı alanlarda ve ölçeklerde özveriyle çalışmaları, sözlü ve yazılı katkılarıyla dün olduğu gibi bugün de ve ileriki yıllarda da saygıyla anılacaktır.

Cevat Hoca, herhalde çocukluk ve gençlik yıllarını İstanbul'da geçirmenin getirdiği ilgi ve birikimle, ülkemizin zenginliğine, üst üste katmanlarda birikmiş, her döneme ait eski eserlerine (şimdiki deyimle kültür varlıklarına, kültürel mirasa) karşı bir duyarlılık geliştirmiş ve bunlara sahip çıkmak, ileriki nesillere aktarmak "hayali" ile yaşamının erken yıllarından itibaren çaba göstermeğe başlamıştır.

1964 yılında ODTÜ'de kurulmasına öncü olduğu, ileriki yıllarda da emek verdiği, o zamanki adı ile Tarihi Anıtların Bakım ve Restorasyonu Bölümünün yalnız Türkiye'de değil, hiçbir batılı ülkede o yıllarda bilinmeyen bir konuda eğitim vermeğe başlaması, Cevat Hoca'nın "hayallerini gerçekleştirmek" yönündeki ilk adımı sayılabilir. Bu kuruluşta onunla aynı çizgide düşünen ve ona inanan dönemin ODTÜ Rektörü Prof. Dr. Kemal Kurdaş ve Mimarlık Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Aptullah Kuran'ın olumlu destek ve katkılarını da unutmamak gerekir. Çıktığı yolda elini tutan bu destekler onun en büyük şansısıdır. O dönem ODTÜ yönetiminin kültür varlıklarının korunması alanındaki ilgisi, Atatürk Barajı suları altında kalacak höyük ve yerleşmeleri bulmak, incelemek, çalışmak ve ülkemizin bilinmeyen birikimlerini, sular gelmeden gün yüzüne çıkarmak

için 1966 yılında başlatılacak Uluslararası Keban Projesi çalışmalarıyla üniversiteyi öncü yapmıştır. ODTÜ'nün bu girişimini izleyen yerli ve yabancı bilim adamlarının oluşturduğu ekipler Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yoğun bir kazı, araştırma, belgeleme sürecine girişmiş ve bunları yayınlamışlardır. Yeni kurulan Tarihi Anıtların Bakım ve Restorasyonu Bölümü, küçük öğretim kadrosu ve dört yüksek lisans öğrencisi ile bu çalışmalarda yer almış; bu öğrenciler daha sonra, belgelemek üzere görev aldıkları anıtları yüksek lisans tezi olarak çalışmışlardır.

Cevat Hoca'nın başlattığı eğitim programı, yurt içi ve yurt dışında sürdürdüğü temasları, tanıtma gayretleri kısa zamanda gerek ülkemizde gerekse batılı ülkelerde benzer programların başlatılmasına neden olmuştur. Ülkemizdeki sorumlu kurumlara eğitim, bilgi ve belge verilerek onların da koruma alanında yeni bakış açıları kazanmaları sağlanmıştır.

Bugün yalnız ODTÜ'de değil, ülkemizdeki farklı üniversitelerde, farklı kurumlarda ya da özel olarak çalışan, korumaya inanan, koruma alanına emek veren, fikir üreten, yayın yapan sayısız kişi bu hayalin gerçekleşmiş tanıklarındır. Sanırım Cevat Hoca'nın bölüme ilk katılan, benim de içinde bulunduğum az sayıda asistan ve dört öğrenci ile başlayan "hayali", inanma, çaba, özveri ve şans ile ilerleyen atılımları, zaman içerisinde arkada sayıları her yıl artan bir araştırma, irdeleme ekibi/ordusu oluşturmuştur. Bunlar Cevat Hoca'nın "hayalinin gerçekleşmiş" somut sonuçlarıdır.

* ODTÜ Mimarlık Bölümü Kültürel Mirası Koruma Lisansüstü Programı Emekli Öğretim Üyesi, Prof. Dr.

Prof. Dr. Cevat Erder Koruma ve Restorasyon Uzmanları Derneği (KORDER)'de kendisi için düzenlenen bir buluşma sırasında Ömür Bakırer, eşi Ferhan Erder ve KORDER üyeleriyle birlikte, Ankara.

CEVAT ERDER

Ali Cengizkan*

Cevat Erder her şeyden önce çok kültürlü bir adamdır. Çok yönlüdür, her şeyi merak eder, araştırır, öğrenir, anlar. Sonrasında bilgedir ve aydıındır. Sıralama böyledir. Ondan sonra belki çalışkan bir kişi olduğu, iyi bir akademisyen ve iyi bir eğitimiçi, çok hoş sohbet ve sevecen olduğu söylenebilir. Son yirmi yılında da giderek daha keskinleşen bir aktivist olarak tanırız onu. Cevat Hocanın bu özellikleri, bu öncelik sırasında ele alınmazsa, Cevat Hoca anlaşılamaz.

Cevat Hoca oda komşusu olarak bile herkese çok şey öğretir. Elinde gazete, odasına girmektedir: "Gelsene Ali, şu müze haberini gördün mü?" diye başlayan konuşmasından, örneğin, önceden hiç üzerinde durmadığım bir konunun ne denli önemli bir gerçek olduğunu, kaçırılmaması gereken bir olgu olduğunu onun saptamasından öğrenmişimdir. "Dünyada herkesin her ulusun, her devletin bir ulusal müzesi vardır; Türklerin yoktur. Türklerin bir ulusal müzesinin bulunmaması, Türk milleti adına ve Atatürk'ün sağladığı bir büyüklükle, bir değerle, büyük erdemdir!" Gerçekten de Ankara Hipodromu'ndan boşalan AKM alanı için düşünülen Türk Ulusal Müzesi haberleri üzerine tartışmışızdır bunu. Gazetelere demeç de vermişti.

Bir gün geldi, ODTÜ Çiçekleri (ODTÜ Kampüsü Karşıçikleri Rehberi) kitabını getirdi, bunu çıkardık gibisine. Ne güzel düşünce, satın aldım kuşkusuz; önsözünde Zeki Kaya kendisine

teşekkür eder. Bir başka zaman ODTÜ Kampüsünün kuşları (ODTÜ'nün Kuşları) elindedir. "Bak, Ali", der, "bir hazine daha." Üniversiteyi üniversite yapan adamlardan Cevat Erder.

Çok uzun yıllar yöneticilik yapmıştır Cevat Erder. Son yöneticiliğim bitmek üzereyken, beni yine odasına çekti: "Ali eline sağlık, çok emeğin oldu. Biliyor musun, birinci sınıf yönetici olmak niçin önemlidir?" "Şundan çünkü, en üst yönetici birinci sınıf ise, yardımcıları ve ondan sonra gelenler, birinci ve ikinci sınıf olurlar! Ama üst yönetici ikinci sınıf ise, ondan sonra gelenler üçüncü, dördüncü ve daha alt sınıftan olurlar. Neden biliyor musun? İkinci sınıf yönetici kendisine rakip istemez de ondan! Dolayısıyla olan, kuruma olur! Üçüncü sınıf yöneticiyi hiç bahis konusu etmiyorum bile!" Bu bilge yaklaşımdan çıkan özlü gerçeği Türkiye'nin çoğu kurumunda gözlemişimdir.

Cevat Erder'in aktivizmi, gözleri yaşartır. Bir gün önce telefonda görüşürsünüz, ertesi gün Anıtkabir merdivenlerinde karşınızda durmaktadır, eşi Ferhan Hanım ile üstelik. Otobüse atlayıp, Çeşme'den gece yolculuğuyla gelmiştir. Konferanstanız, son sözü alır, herkese ders verir ve de taltif eder.

Cevat Erder, Anadolu insanıdır: Akıllı, becerikli, hünnerli, alçakgönüllü.

Çok az kadir bilen bu topraklarda yaşadı. Teşekkürler ona.

* 2012-2015 Dönemi ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dekanı, Emekli Öğretim Üyesi, Prof. Dr.

CEVAT HOCA'MIZIN ARDINDAN

Zeynep Ahunbay*

* İTÜ Mimarlık Bölümü Emekli Öğretim Üyesi, Prof. Dr.

27 Eylül 2022'de ebediyete uğurladığımız Prof. Dr. Cevat Erder koruma alanındaki başarılı çalışmalarıyla uluslararası düzeyde tanınan, saygın bir bilim insanıydı. Ünlü arkeolog Prof. Dr. Ekrem Akurgal'ın öğrencisi olarak yetişip, klasik arkeoloji alanında doktorasını tamamladıktan sonra, kendisine ODTÜ Tarihi Anıtların Bakım ve Onarımı Bölümünü kurması için yapılan öneri, ona Atatürk'ün kültür varlıklarıyla ilgili düşüncelerini, kaygılarını anımsattı. Ülkemizin değerli kültür katmanlarının korunması için sorumluluk almayı kabul etti.

ODTÜ'de üstlendiği görev dolayısıyla akademik ilgisi koruma alanına yöneldi. Önce koruma tarihini araştırdı. Koruma uzmanları yetiştirecek bir programın özel gereksinimlerine eğilip, bu alanda çalışmaları yönetecek, araştırmalara olanak sağlayacak bir sabit kadro oluşturmaya çalıştı. ODTÜ'de koruma lisansüstü eğitim programının ve kadrosunun oluşturulması, derslerin verilmiş yönteminin belirlenmesi, fotogrametri ve malzeme laboratuvarının kurulması, çok yönlü ilişkileri ve vizyonu sayesinde, kısa sürede gerçekleşti. Koruma alanında Türkiye'deki ilk yüksek lisans programı olması dolayısıyla, eğitim programının konferanslarla zenginleştirilmesi, ders vermek için yurt dışından uzmanların davet edilmesi, yürütülen araştırma

projelerinin yayınlanması, sonsuz bir enerji ve emekle gerçekleşti.

Prof. Erder'in korumayla ilgili bakanlık ve genel müdürlük çalışanlarıyla yakın ilişkileri, yeni kurulan bir yüksek lisans programının proje ve yayınlarıyla ülkede gerek duyulan belgeleme/koruma hizmetleri sunmasına, uygulamalar yapmasına olanak sağladı. Risk altındaki arkeolojik ve kırsal alanların belgelenmesi için çalışmalar yürüttü. Keban Barajı'ndan etkilenen 125 köyün kültür varlıklarının saptanması ve Pertek'te su altında kalacak olan iki caminin taşınması ODTÜ ekibinin gerçekleştirdiği önemli projeler arasında yer alıyor. Kapadokya'nın doğal ve kültürel varlıklarının belgelenmesi ve korunması için de yoğun çabaları oldu.

Prof. Dr. Cevat Erder'in kültür varlıklarının korunması konusundaki kitap ve makaleleri, konuyla ilgili kuramsal yayınların az olduğu 1970'lerde mimarlık fakültelerince takdirle karşılandı. Yayınları koruma yüksek lisans programlarının okuma listelerinin temel kitapları arasında yer aldı. Venedik Tüzüğü ile ilgili "Venedik Tüzüğü bir Anıt gibi Korunmalıdır" makalesi, 1964'te tanımlanan ilkelerin uzun erimde geçerliliğini tartıştığı önemli bir kaynaktır.

Prof. Dr. Cevat Erder'le tanışmam 1970'lere dayanıyor. İTÜ Mimarlık

Prof. Dr. Cevat Erder İstanbul'da ICOMOS Türkiye Milli Komitesi üyeleriyle birlikte.

Prof. Dr. Cevat Erder diğer üyelerle birlikte ICOMOS Türkiye Milli Komitesi toplantısında.

Fakültesi'nde Prof. Doğan Kuban'ın öğrencisi olmuş; "Restorasyon" dersini alarak koruma alanına ilgi duymuştum. Mezuniyet sonrasında İTÜ'de restorasyon alanında yetişmek üzere asistan oldum. Koruma ile ilgili uluslararası etkinlikleri, ODTÜ yayınlarını ilgiyle izliyordum. 1974'te ICOMOS Türkiye resmen kurulduktan sonra, Prof. Dr. Cevat Erder, Ankara'da toplantılar düzenledi ve üniversitelerin ilgili bölümlerini bu etkinliklere davet etti. Ankara'da yapılan Fotogrametrik Belgeleme (1977) ve Kerpiç Koruma (1980) konferanslarına katıldım. Yurtdışından gelen uzmanların sunumları, alan ziyaretleri, sorunların yerinde görülüp tartışılması koruma alanına yönelen gençler için çok öğreticiydi. Toplantılar hem Cevat Bey ve ODTÜ ekibini, hem de davet ettiği yabancı uzmanları yakından tanıma olanağı sunuyordu.

Cevat Bey'in 1970'lerde katkıda bulunduğu önemli uluslararası etkinliklerden biri de 1975'te Amsterdam'da düzenlenen "Avrupa Mimari Miras Kongresi"dir. Avrupa Konseyi'nin 1975'i Avrupa Mimari Miras Yılı ilan etmesiyle başlayan hazırlıklar içinde yer alan Prof. Dr. Cevat Erder, Kongrede "restorasyon uygulamaları için teknik ve pratik araçlar" temasının eş raportörü olarak görevliydi. 21-25 Ekim 1975 tarihlerinde Amsterdam'da yapılan Kongre'de "Avrupa kültür mirasını korumak için nasıl işbirliği yapmalı? Tarihi çevremiz yaşamımıza ve mutluluğumuza neler katıyor?; Ondan öğreneceklerimiz neler?; Kent planlamada nelere dikkat etmeliyiz?; Tarihi çevre artan nüfus, göç, konut ihtiyacı, endüstrileşme, trafik zorlamalarına nasıl uyarlanabilir?" konuları görüşüldü. Cevat Bey kongreye

Türkiye'den katılımı da koordine etmişti. Kongre'yle birlikte açılan sergide İstanbul'dan kentsel koruma ve Göreme Vadisinde yapılan fresk konservasyonları ile ilgili panolar da yer almıştı.

1980'de doçentlik için yaptığım başvuru sonrasında oluşturulan beş kişilik jüride Prof. Dr. Cevat Erder de yer alıyordu. "İstanbul Medreselerinin Korunması ve Yeniden Kullanımı" konulu tezimin jüri tarafından incelenmesi ve "Arkeolojik Alanlarda Koruma Uygulamaları" konulu bir sunum sonrasında bana cübbe giydirecek öğretim üyesi olma yetkisini veren heyette bağlı olduğum disiplinin seçkin bir temsilcisi olan Prof. Dr. Cevat Erder'in de bulunması onur vericiydi.

1981'de Cevat Bey Roma'da bulunan uluslararası koruma kurumu ICCROM'a müdür oldu. 1988'e kadar sürdürdüğü bu görev sırasında Afrika ve Asya'da birçok ülkeyi ziyaret etti; koruma sorunlarıyla yakından ilgilendi. Yetmiş uzman gereksinimi olan ülkelere ICCROM'da eğitim olanağı tanıyarak, kültür varlıklarının korunması için nitelikli kadroların yetişmesine yardımcı oldu.

Roma'da bulunduğu yıllarda Türkiye'de üniversite ve kamu kuruluşlarında çalışanların da ICCROM kurslarından yararlanmalarına olanak sağladı. 1982'de Cevat Bey'den aldığım bir mektupla "Müzelerde Önleyici Koruma" programına davet edildim. Bu kursta tarihi yapılarda iklimlendirme, cephe temizliği, yangına karşı önlem, aydınlatma konularındaki sorunlar ve uygun güncel çözümler tartışılıyordu. ICCROM'un birikiminden, kütüphanesinden yararlanma olanağı sunan bu daveti sevinerek kabul ettim. Aynı dönemde kursa katılanlar arasında Ankara'dan Kültür Bakanlığı'ndan Başak İpekoğlu ve Mustafa Akpolat da vardı. Dünyanın birçok ülkesinden gelenlerle birlikte ilginç konferanslar dinledik; Roma ve çevresinde yürütülen koruma uygulamalarını gördük.

Cevat Bey 1985'te çalışmaya başlayan İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvarı'nın kuruluşuna da büyük destek sağladı. Darphane kompleksi içinde yer alan Laboratuvar binasının restore edilmesi ve aletlerinin temini çalışmalarıyla uğraşan Arkeolog-Mimar Ülkü İzmirilgil,

Cevat Bey'in yönlendirmesiyle benzer laboratuvarların olduğu ülkelerde incelemeler yaptı. Konservasyon Merkez Laboratuvarı'nın sonraki yıllarda mozaik, fresk ve taş koruma konusunda düzenlediği seminer ve uygulamalar da ICCROM uzmanlarınca desteklendi; başarılı sonuçlar alındı.

Prof. Dr. Cevat Erder'in ICOMOS Türkiye ile güçlü bağları vardı. Kuruluşunda aktif rol aldığı ICOMOS Türkiye'nin başkanları kendisine saygı gösterir ve etkinliklere davet ederlerdi. 1998'de ICOMOS Türkiye Milli Komitesi Başkanı olan Prof. Dr. Nevzat İlhan, Cevat Bey onuruna, Yunanistan ICOMOS'uyla birlikte ortak bir toplantı düzenledi. İstanbul'da yapılan toplantıda Cevat Bey'e "ICOMOS amaç ve hedeflerini gerçekleştirmek için gösterdiği olağandışı çabalar için" takdir ödülü verildi.

2002 yılında ICOMOS Türkiye Yönetim Kurulu Cevat Bey'i Piero Gazzola ödülüne aday göstermeye karar verdi. ICOMOS Türkiye Başkanı olarak başvuru dosyamızı İspanya'da yapılan genel kurula götürdüm ve yetkililere ilettim. Önerimiz kabul edildi ve Cevat Bey 2003 yılında Afrika'da, Victoria Falls'da yapılan törende "Gazzola Ödülü"nü aldı.

Prof. Dr. Cevat Erder evrensel doğal ve kültürel varlıkların korunması alanına odaklanan bir uzmandı. ICOMOS'un Dünya Mirası Alanlarıyla ilgili çalışmalarını destekliyor ve etkinliklerine katılıyordu. Ülkemizden Dünya Mirası Listesi'ne giren alanların korunması ve yeni adaylar gösterilmesi ile ilgili bazı adaylık ve izleme toplantılarına birlikte katıldık. Selimiye Külliyesi'nin Dünya Mirası adaylığının hazırlık aşamasında Alan Başkanı Prof. Dr. Nevzat İlhan'ın Edirne'de düzenlediği toplantıya; Diyarbakır Surları'nın ve Hevsel Bahçeleri'nin Dünya Mirası adaylığı sürecinde yerinde yapılan incelemelere katıldı; alınan kararlara önemli katkıları oldu.

Dünya Mirası Listesi'nde yer alan Nemrut Dağı'nın bakımsız durumunu dikkate alarak, yönetim planının ve koruma çalışmalarının yapılması için Kültür Bakanlığı ile görüştü. Nemrut Dağı ve çevresindeki durumun ayrıntılı olarak incelenmesi ve alandaki kalıntıların dış etkenlerden korunması için hızlı hareket edilmesi gerektiği

konusunda düşüncelerini aktardı. Bir proje başlatılmasını sağladı; oluşturulan Danışma Kurulu'nda yer aldı.

İstanbul'un Dünya Mirası Alanlarının karşı karşıya kaldığı sorunlarla ilgili olarak UNESCO'dan gelen uzmanlarla yapılan toplantılara da katılarak, değerli görüşlerini dile getirmişti. Haliç Metro Köprüsü, Marmaray Projelerinin tartışılmasında yer alan Prof. Erder, Dünya Mirası değerlerinin sürdürülebilmesi için temel koruma ilkelerine uyulmasını istemiş; kültür mirasına zarar vermeyen arayışları desteklemişti.

Cevat Bey ICOMOS Türkiye'nin 18 Nisan Anıtlar ve Sitler günü kutlamalarına da bizzat katılarak düşüncelerini açıklar, üyelerle keyifli sohbetler ederdi. 18 Nisan 2003'te Bodrum'da düzenlediğimiz "Sualtı Kültür Mirasını Koruyalım" semineri ve üyemiz Bodrum Müzesi Müdürü Sayın Oğuz Alpözen'e plaket verilme töreni katıldığı önemli etkinlikler arasındadır. ICOMOS'un 1996'da kabul ettiği "Sualtı Kültür Mirasını Korunması ve Yönetimi" tüzüğünü tanıttığımız toplantı sonrasında Bodrum Sualtı Arkeolojisi Müzesi'nin gezilmesi ve yöredeki sualtı kültür mirasının envanterini yapan STK'larla buluşularak, çalışmaları hakkında bilgi alınması bu toplantıdan geride kalan güzel anılar.

18 Nisan 2011'de "Su Mirası" temasıyla İstanbul'da yapılan etkinliğe Cevat Hocamız da katıldı. Terkos ve Cendere pompa istasyonlarına düzenlenen gezide genç ICOMOS Türkiye üyeleriyle tanıştı; sohbet etti. İstanbul'a su sağlayan sistemin parçası olan yapıların ve çevrelerinin korunması yönündeki çabalardan mutlu oldu.

Cevat Bey'le güzel bir anımız da 18 Nisan 2013'te, ODTÜ Mimarlık Fakültesi'nde kutladığımız Uluslararası Anıtlar ve Sitler Gününden. "Eğitimin Mirası" konulu toplantı için Türkiye'nin değişik yerlerinden ICOMOS üyeleri ve eski öğrencileri Ankara'da buluştular. Cevat Bey "ODTÜ'de Restorasyon Eğitiminin Kuruluş Yılları"nı, ben de "İTÜ'de Restorasyon Eğitiminin Kuruluş Yılları"nı anlattık. 1966 ve 1976 yıllarında Ankara ve İstanbul'da hizmete giren bu iki yüksek lisans programının gelişimi özetlendi ve bir araya gelen mezunlar eski günleri andılar.

Prof. Dr. Cevat Erder Bilimsel Danışma Kurulu Üyesi olduğu UNESCO Dünya Miras Alanı Nemrut Dağı Tümülsü'nde inceleme gezisinde.

Cevat Bey, uzun meslek yaşamı sırasında farklı kültürlerle bağlar kurmuş olması ve uluslararası tanınırlığı dolayısıyla birçok ülkeye davet ediliyor; çalışmalara yön vermesi, katkıda bulunması isteniyordu. Pakistan'da koruma konusunda yetkili konuma gelen eski bir öğrencisi ondan Lahor'da düzenlediği bir uluslararası sempozyuma Türkiye'den bir grup uzmanla katılmasını istemişti. Bu sempozyuma ODTÜ'den öğretim üyeleriyle birlikte katılacaktı. İstanbul'la ilgili bir sunum yapmak üzere beni de davet etti. Zengin bir kültür mirasına sahip olan Pakistan'da yerel zanaatları yaşatma çabası dikkat çekiciydi. Lahor'da geleneksel yöntemlerle onarım yapan ustalardan yaptıkları uygulamalarla ilgili sunumlar izledik. Tarihi Lahor kentinin Moğol ve daha sonraki dönemlerinin görkemli mimarisini izledik; Dünya Mirası Şalamar Bahçelerini dolaştık. Cevat

Bey'in eski öğrencisinin ODTÜ ile bağının sürmesi ve hocasından beklediği desteği alması güzeldi.

Cevat Bey'in yaşamına baktığımızda, başarılı, seçkin bir öğretim üyesi, kültür varlıkları için mücadele eden bir kişi görüyoruz. Kültür varlıklarını korumanın çok yönlü- disiplinlerarası iş birliği ve dinamizm gerektirdiği gerçeğinden hareketle, insanları, kurumları birleştirici, kapsayıcı, kucaklayıcı çabalar içinde olmasıyla dikkati çekiyor. Eserleriyle, yetiştirdiği gençlerle hep gündemde. Bıraktığı ışıklı iz bizlere rehber oluyor. 1966'dan başlayarak kendisiyle birlikte çalışan ve günümüze kadar aktif olan eğitim kadrosunun başarısı, Prof. Erder'den çevreye yayılan enerji ve tutkunun, koruma alanına adanmışlığın göstergeleri. Verimli bir yaşamın ardından güzel sözlerle, anılarla hatırlanması kıvanç veriyor.

BİR KORUMA BİLİMİ ÖNCÜSÜ

Emine N. Caner-Saltık*

Cevat Bey'in ardından, kültürel varlıkların korunması alanında başardıklarının bir kısmından ve yine gerçekleşmesini istediği bazı hayallerinden söz etmek isterim.

Cevat Bey, genç bir arkeolog olarak, kültürel varlıkların korunması konusunu en geniş vizyonla algılamış; konunun disiplinlerarası içeriği ile koruma bilimi eşliğinde uluslararası düzeyde çalışılması ve geliştirilmesi için başlangıçtan itibaren çaba harcamıştır. İnceleme yaptığı birkaç Avrupa ülkesinin her birinde gözüne ilk çarpan tarihi anıtların koruma uygulamaları ile ilgili gelişmiş laboratuvarların varlığı olmuş ve bundan etkilenmiştir. Böyle laboratuvarlar olmadan koruma uygulamalarının yapılamayacağını düşünerek bölümün bir koruma laboratuvarı ile beraber kurulmasını planlamıştır. Cevat Bey, başarılı bir başlangıç yapmasında dönemin ODTÜ Rektörü Prof. Dr. Kemal Kurdaş'ın verdiği desteğin büyük katkısı olduğunu sık sık vurgulamıştır.

Cevat Bey, mimarlık mezunu öğrenciler için başlatılan yüksek lisans programında ilk malzeme derslerini deneyimli bir konservatör olan Hollanda'lı Paul Stoops ile başlatırken; ODTÜ Kimya Bölümünden mezun

bir kimyagerin de koruma konusunda güncel bilgilerle donanımlı olarak yetiştirilerek devam edilmesini planlamıştır. Ben de bir kimyager olarak kurulma aşamasına katıldığım bu ilk yıllarda, laboratuvarın bu konudaki önemli Avrupa laboratuvarları ile iletişim içinde kuruluşunu izledim. Cevat Bey'in daveti ile üniversitemize gelen laboratuvar araştırmacıları ile tanışma fırsatım oldu. Belçika'daki *Institut Royal Patrimoine Artistique*'ten Monsieur De Haneau, Londra Üniversitesi, *Institute of Archaeology_ Materials Science in Conservation*'dan Henry Hodges, İtalya-Pompei'deki boyaları analiz etmiş olan kimyager Selim Augusti, yine uluslararası ölçekte çok etkili çalışmalar yapmış olan ICCROM'dan kimyager Giorgio Torracca'nın ziyaretleri ve verdikleri seminerler, kurulmakta olan Tarihi Anıtlar Laboratuvarının işlevlerinin tanımlanmasında ve gelişim yol haritasının belirlenmesinde ufuk açmıştır.

Fakültemizde bugün ODTÜ Malzeme Koruma Laboratuvarı (ODTÜ-MKL) adı ile var olan tarihi anıtlar eğitim ve araştırma laboratuvarı, Cevat Bey'in başlattığı uluslararası temelle ilerlemeye devam etmiştir. Kendisi zaten her

* ODTÜ Mimarlık Bölümü Emekli Öğretim Üyesi, Prof. Dr.

Prof. Dr. Cevat Erder ODTÜ Mimarlık Fakültesi'nde Kültürel Mirası Koruma Y.Lisans öğrencileriyle birlikte, Ankara 2012.

zaman bizim çalışmalarımızın takipçisi olmuş ve kıvançla bizi desteklemiştir. Örneğin,1980 yılından beri iletişim içinde olduğumuz ve ortak araştırmalar gerçekleştirdiğimiz Fransa'nın Ulusal Tarihi Anıtlar Araştırma Laboratuvarı (*Laboratoire de Recherche des Monuments Historiques-LRMH*) Cevat Bey'in de incelediği laboratuvarlar arasındadır. Kendisi bu laboratuvara detaylı bir ziyaret yapmış ve oradaki araştırmacıların ilettiğine göre, sorduğu önemli sorular, espri anlayışı ve çok iyi konuştuğu Fransızcası ile onları etkilemiştir.

ODTÜ-MKL, kurduğumuz disiplinlerarası ekiplerle birçok önemli ulusal ve Avrupa Birliği projelerinde yer alarak sağlam bir birikim ve saygınlık kazanmış; bunların sonucunda özel bir Avrupa Birliği Projesi desteği ile geliştirilmiştir. Haziran 2008-Mayıs 2011 yılları arasında yürütücüsü olduğum bu proje ile ODTÜ-MKL'nin Türkiye'deki ve Avrupa'daki tarihi anıtların araştırma, bakım ve onarım çalışmalarına katkıda bulunacak önemli birimi ile gelişmesi sağlanmıştır. Gelişmeler, tarihi yapıların tahribatsız analizleri ve malzemelerin mikroyapı analizlerinde kullanılacak yeni teçhizatın sağlanması ve bu çalışmaları yapacak olan

bilim insanlarının yetiştirilmesi konularında olmuştur. Bu laboratuvarın, kültürel varlıkların korunması konusunda, ODTÜ bünyesinde daha da gelişerek Türkiye, komşu ülkeler ve Avrupa için önemli bir bilimsel merkez olacağı düşünülmüştür. Bu proje Cevat Bey'i mutlu eden bir gelişme olmuştur.

Cevat Bey'in her fırsatta tekrarladığı düşüncesi kültürel varlıkların yaşayan varlıklar olduğudur. Kültürel varlıklar hangi ölçekte olursa olsun, ister arkeolojik alandaki mimari kalıntılar, ister ayakta duran bir anıtsal yapı veya tarihi konut, ister müzede teşhir edilen veya depoda tutulan bir obje, yaşamaktadır; ruhu vardır ve yaşanmışlık izlerini taşımaktadır. Kendisi koruma biliminin tıp bilimine benzediği üzerinde çok durmuştur. Sıkça tekrarladığı gibi kültürel varlıklar, tıp bilimi yaklaşımlarına ve yöntemlerine paralellik gösteren koruma bilimi yaklaşımları ile ele alınıp incelenmelidir. Tıp biliminde olduğu gibi kültürel varlıklar da ona zarar vermeyen tahlillerle incelenmeli, bünyesinin özellikleri tanımlanmalı ve sorunlarına tanı konulmalıdır. Tanılara göre yapılacak tedavi, kültürel varlığın özelliklerini ve yaşanmışlık izlerini devam ettirmelidir.

Doktora çalışmalarından beri yapı bilgisi açılımı ile koruma bilimi derslerine ve araştırmalarına katkı yapmakta olan Ayşe Tavukçuoğlu, "Monumentslab" projemizde, İtalya'da Padova-CNR laboratuvarından Ermano Grinzato ile "Kızıl Ötesi Isıl Görüntü Analizleri -KÖİG" konusunda daha önce yaptığı ihtisas araştırmalarını pekiştirerek, bu önemli tahribatsız yöntemin tarihi yapıların muayenesinde kullanımını laboratuvar araştırmalarına katmıştır. Bu yöntemi, üstlendiği tez ve araştırma çalışmaları ile de ilerletmektedir. Çok işe yarayan bu tahribatsız yöntem koruma biliminde, tanı koyma, takip ve kontrol çalışmalarında, laboratuvar ve anıt üzerindeki incelemelerde kullanılmaktadır. Cevat Bey bu çalışmaları çok önemsemiş ve Ayşe Tavukçuoğlu bu çalışmaları ile onun için "Türkiye'de tek" dediği bir akademisyen olmuştur.

Türkiye'deki üniversitelerde, mimarlık bölümlerinin kültürel varlıkları koruma lisansüstü programlarında tarihi yapının ve/veya tarihi çevrenin mimari belgeleme ve restitüsyon projelerine ağırlık verilmekte ve genellikle koruma yaklaşımlarının anlatımı ile sonlandırılmaktadır. Bu mimari belgeleme ve restitüsyon çalışmalarının kültürel varlığın koruma uygulamaları çalışmalarının dayandırılacağı bir temel olarak değeri büyüktür. Ancak bunlarla yetinmek imkansızdır. Tarihi yapının ve tarihi çevrenin öncelikli ve kapsamlı koruma uygulamalarının tarif edildiği disiplinlerarası birliktelikle yapılacak eğitimlerin ve platformların gerekliliği yoğun olarak hissedilmektedir. Cevat Bey, başlangıçtan itibaren, korumada disiplinlerarası beraberliği sağlamak amacıyla gerek arazi ve stüdyo çalışmalarının gerekse tez çalışmaları raporlarının o zaman bölümde bulunan farklı uzmanlık dallarındaki hocalar tarafından görülüp okunmasını ve düzeltilmesini sağlamaya çalışmıştır. Bu yöntem 1980'li yılların başlarına kadar sürebilmiştir.

Cevat Bey'in kültürel varlığın koruma amaçlı inceleme ve araştırmasına duyduğu merakı ve bağlantısı hiç azalmamıştır. ODTÜ-MKL'de yapılan yüksek lisans ve doktora çalışmalarının çoğu Yapı Bilgisi Lisansüstü Programındaki mimar lisanslı ve Arkeometri Anabilim Dalındaki çoğu fen bilimlerinden lisans dereceli öğrencilerimizle yürütülmüştür. Bu

Prof. Dr. Cevat Erder CONS 507 Kentsel Korumada Planlama ve Tasarım lisansüstü stüdyo dersinin arazi çalışmasında stüdyo ekibiyle birlikte, Kemer Köyü (Salihli, Manisa) 2018.

bilim dallarının koruma bilimine katkıları büyüktür. Cevat Bey'in onları laboratuvarında izlediği zaman mutlu olduğunu ve sevincini araştırma yapan bu lisansüstü öğrencilerimize "siz koruma bilimi yapıyorsunuz!" diyerek aktardığını söylemeliyim.

Kültür varlıklarımızın koruma uygulamalarının planlanması ve şekillenmesinde birçok disiplinin rolü olduğu, kültür varlığının özelinde bu rollerin değişkenlik gösterdiği açıktır. Cevat Bey'in ideallerinden biri

Türkiye'de koruma kavramı ve kuramını geliştirmek, diğeri de koruma bilimi çalışmaları ile şekillenecek koruma uygulamalarıyla kültür varlıklarımızı koruyabilmektir. Koruma bilimi konusunda uluslararası boyutta katlanarak büyüyen uygulamalı araştırmalar ve örnekler artarken, bunlara Türkiye'den de önemli katkılar varken, Türkiye'deki koruma uygulamalarının bu gelişmeler yokmuş gibi devam etmesi düşünülmemelidir. Kültürel varlıklar ile ilgili çalışmalar yapan eğitim ve araştırma laboratuvarlarından başlayarak sıkı bir paylaşım ağı kurulması olumlu bir başlangıç olacaktır. Türkiye'de bugüne kadar kültürel varlıklarımızın fiziksel sorunları, tahribatsız muayeneleri, malzeme özellikleri, işlevsel sistemleri, onarım malzemeleri üretimi gibi konulardaki bilimsel çalışmalardan oluşan değerli bir veri tabanımız oluşmuştur ve büyümektedir. Cevat Bey'in bugüne kadar tekrarladığı önemli konu "koruma bilimi laboratuvarsız olmaz; koruma bilimi olmadan da koruma olmaz" dır. Koruma laboratuvarları ve aralarındaki iletişim ağı düzgün koruma uygulamalarının anahtarı olmalıdır. Cevat Bey kültür varlıklarımızı koruma dünyasının eşsiz varlığıdır. Onun hiç azalmayan bir merak ve kıvançla, son günlere kadar laboratuvara gelişini, çalışan araştırmacı öğrencilerimize sorular sorup yaptıklarını sorgulattığını, aydınlanıp, aydınlattığını bütün güzellikleri ile hatırlıyoruz. O hiç unutulmayacaktır.

CEVAT ERDER: GENESIS OF THE RESTORATION DEPARTMENT AT METU

Leila Bisharat

In 1959, Cevat Erder was already dreaming about what would become the restoration department at METU and would grow into a movement to protect historic buildings and sites across Turkey.

He struck an unusual figure on the Princeton University campus: blonde, dashing about on his Lambretta motor scooter. He was teaching at Princeton with Lewis V. Thomas while working on his doctoral dissertation in Hellenistic architecture. His apartment, reminiscent of a French garret under the eaves, was filled with detailed drawings and measurements he had made of

Hellenistic buildings across Anatolia. He had traveled by bus, slept in coffee shops to do this work. He was immersed in the world of classical archaeologists, from his years as a student of Professor Ekrem Akurgal at Ankara University to the easygoing collegial exchanges he had with Homer Thompson at Princeton's Institute for Advanced Study, the renowned excavator of the marketplace at Athens. Kenan Erim, his senior colleague, and friend was dreaming about raising funds to excavate at Aphrodisias. Cevat knew well the painstaking work of excavating and documenting from his own personal experience, working with his classmates

and lifelong friends at Ankara University, Cevdet Bayburtluoğlu and Ümit Serdaroğlu. He also had personal experience with the rigid academic norms transferred to Turkey's universities from German universities of the 1930's.

He could see the need for rapid documentation and legal changes if the rich cultural heritage of Anatolia were to be protected. He also wanted to see an academic environment that was interdisciplinary, actively involved in the realities of today and forward looking. He saw no prospect of this happening within Turkey's universities of the time.

The founding of the Middle East Technical University appeared on his radar screen as a beacon of the possible. When Mustafa Pultar, in engineering, and Bilgi Denel, in architecture appeared at Princeton he made more friends to share these ideas. Ahmet Çakmak, already teaching at Princeton in engineering, Şerif Mardin and Talat Halman in Near Eastern Studies and later Erdal İnönü, in physics, became part of their interdisciplinary chatter around possible futures for Turkey.

Just as he prepared his dissertation for publication, after a DAAD fellowship in

Germany, Kemal Kurdaş and Aptullah Kuran offered him the opportunity to put his dreams into action in the Faculty of Architecture at the Middle East Technical University. He took off, this time in a small, used VW bug to visit a series of offices and experts across Europe, starting in Yugoslavia. His fluency in Serbo-Croatian, in French, his ability to manage German and his ease with Italian culture opened many doors to historic sites, university laboratories and museums. He returned to Ankara with a series of contacts and colleagues who shared his dreams for multidisciplinary, scientific centers of excellence to bring together the best of knowledge and practice to document, protect and advocate for the preservation of cultural heritage.

The strategic plans he developed during these travels enabled him to gain long-term funding from the Ford Foundation to establish the Department of Restoration at METU, create a curriculum, build a laboratory and archives, recruit international and Turkish faculty members, and foster a first generation of graduate students who would become active, hands-on learners and leaders for a next generation. He took great pride in the generations that followed.

KORİDORLARDA YAVAŞ YAVAŞ, GÜLÜMSEYEREK YÜRÜYEN CEVAT HOCA'YI ANARKEN...

Mercan Helvacıkara*

Benim için Cevat Hoca ile aynı fakültede, aynı bölümde, aynı lisansüstü programda çalışmak ve öğrencisi olmuş olmak gerçek bir şans. Cevat Hoca ile ilk olarak 2013'te ODTÜ Mimarlık Bölümü Kültürel Mirası Koruma Lisansüstü Programında yüksek lisans eğitimime ve araştırma görevliliğine başladığım yıl "Koruma Kuramı" dersini alırken karşılaşmıştım. Cevat Hoca ilk derste herkeste aynı etkiyi oluşturdu: bir düzine insanın toplanıp yapamayacağı işleri, mutlu ve verimli bir şekilde yapmış, sevecen, gözlerinin içi gülen, mütevazı bir insan.

Cevat Hoca oturduğu bir sohbet masasına bile bir anda çok yönlü düşünmeyi, olaylara farklı açılardan bakmayı sağladı. Sadece kendi düşüncesini söyleyip çekilmez, sizi de bir şekilde kendinizle tartıştırır, o masaya oturduğunuz halinizden farklı

kalkmanızı sağladı. Bir arazi çalışması seyahatinde denk gelmiş ve otobüste yanına oturmuşsanız, sadece mekân değiştirmekle kalmayıp, otobüsten indiğinizde artık üstüne düşüneceğiniz bir sürü konu ile devam ederdiniz o arazi çalışmasına. En güzel yanı da bunu size fark ettirmeden, sizi de dinleyerek, sakın sakın konuşarak ve sizi gülümseterek yapmasıydı.

Kendi içinde o kadar fazla değişime, farklılığa, deneyime sahipti ki; sadece akademik anlamda değil, insan olarak da herkesin tüm farklılıklarıyla yanında kendini iyi hissetmesini sağladı. Bence bu özellikle uğraştığı bir şey değil, doğasında vardı.

Küçük bir anımı paylaşıp Cevat Hoca hakkında bir şeyler okumak isteyen herkesin Cevat Hoca'yla konuştuğu zamanlardaki gibi gülümsemesine

* ODTÜ Mimarlık Bölümü Kültürel Mirası Koruma Lisansüstü Programı Araştırma Görevlisi

Prof. Dr. Cevat Erder CONS 507 Kentsel Korumada Planlama ve Tasarım lisansüstü stüdyo dersinin arazi çalışmasında araştırma görevlileri Gökhan Okumuş, Mercan Helvacıkara, Meltem Çetiner ve Merve Öztürk ile birlikte, Gaziköy (Tekirdağ) 2019.

CEVAT BEYİ DÜŞÜNÜRKEN

Gül Pulhan*

Cevat Bey gibi çok özel bir insanın İstanbul'daki cenaze töreni de kendine yakışan bir özgünlükte gerçekleşti. Babasının Edirnekapı-Sakızağacı Şehitliği'ndeki mezarına gömülmek istediğini daha önceden yakınlarına -herhalde en başta eşi Ferhan Hanım'a- söylemiş olduğunu anlıyorum. Böylece, hayatında biri diğerinden daha az önemli olmayan iki şehirdeki -İstanbul ve Ankara- dostlarına, meslektaşlarına, öğrencilerine kendisiyle vedalaşma fırsatını da yaratmış oldu. Kaybının hemen ertesinde, bilimsel ve manevi yuvası olan Orta Doğu Teknik Üniversitesinde çok içten ve duygusal bir tören düzenlenmiş, meslektaşları ve öğrencileri onun tedarisinden geçmiş olmanın şansını, öte yandan onun gibi bir hocayı kaybetmiş olmanın hüznünü dile getirmişlerdi. Sonra, Cevat Bey son kez İstanbul'a geldi.

Kendisiyle son yıllarda yapılan söyleşilerde, kimliğinin, meraklarının, tarih bilincinin oluşmasında, doğup büyüdüğü, gençlik, öğrencilik yıllarının geçtiği Fatih, Beyazıt, Sirkeci, Karaköy gibi İstanbul'un en eski semtlerinin ne denli önemli yer tuttuğunu anlatmış; tarihi yapılar, anıtlar arasında yürümenin zevkini tarif etmişti. Son adresi olan ve 27 Eylül 2022'de hepimizi etrafına topladığı Edirnekapı Şehitliği tarihi 1453 kuşatması ile başlayan ve savaş kahramanlarından, evliyalara, şehhülislamlardan, şairlere bu toprakları

neden olmak istiyorum: kültürel mirası koruma lisansüstü programına birkaç sene içinde ardı ardına alınan asistanların isimlerini bazen karıştırdı Cevat Hoca. Haklıydı da çünkü isimlerimiz çok benzerdi, aynı harflerle başlıyorlardı. Bir gün bana başka isimlerle hitap edip bir türlü benim adımla doğru söyleyemeyince "Hocam ben Mercan" demiştim. O günden sonra beni her gördüğünde "Merhaba ben Cevat" der, hem karşılığında adımla söylememi sağlar ve karıştırmadan gün boyunca adımla doğru söylerdi, hem de her karşılaşmamızda ilk esprisini yapmış olurdu.

Cevat Hoca denince benim aklıma ilk gelen "gülümseyen bir ışık" olması.

Sizinle tanışmış olmak çok güzel hocam. Işığınız her zaman bol olsun...

benzersiz kılan binlerce kişinin yattığı asırların şahidi bir kabristan.

Atatürk'ün talimatı ve devrin aydınlarının girişimi ile 1926'da kurulan "Şehitlikleri İmar Cemiyeti" Edirnekapı-Sakızağacı başta olmak üzere Türkiye'nin dört bir yanındaki şehitliklerin bakımını üstlenir. Ayrıca, şehit ve gazilerin ardında bıraktığı ailelerine maddi ve manevi destek olurlar. İstanbul'un ileri gelen aileleri, esnafı bu Cemiyet'e sahip çıkar, yardımında bulunurlar. Bu kamusal göreve sahip çıkan fedakar insanlardan biri de Cevat Bey'in Eminönü'nde tüccarlık yapan babasıdır. Böylece önce baba Erder ve yıllar sonra Cevat Bey şehitliğe gömülürler. Müslüman İstanbul'un tarihi ile iç içe geçmiş bu Cumhuriyet hikayesini duyduğumda bu yerin Cevat Bey'i ne kadar iyi anlatan bir seçim olduğunu, muhtemelen şimdilerde bir vakfa dönüşmüş olan bu cemiyete yardımı sürdürmüş olabileceğini hissettim.

Cenaze sonrasında, kız kardeşi Sema Erder'den dinlediklerim daha da ilginçti. İstanbul'daki tarikatlar, şeyhleri ve ileri gelen üyeleri için Edirnekapı Şehitliğinde mezar yeri arıyordu ve eski mezarları satın almak için büyük paralar teklif ediyorlardı. Böyle bir teklif Erder ailesinin mezarı için de yapılmıştı. Cevat Bey'in gömülmek için seçtiği mezarın yeri ile bile bizlere kültür varlıklarını

* Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü, Dr.

1. Geçmişimiz için bir Gelecek: Kültürel Miras Kavramının Yeniden Tanımlanması ve Korunması için Uluslararası Sempozyum

koruma ama daha da önemlisi değerlerimize sahip çıkma ve bunun için yılmadan, usanmadan mücadele etme konusunda bir ders verdiğini düşündüm.

Cevat Bey'in, kendi tercih ettiği ifade ile, "Koruma Bilimi"ni 1960'ların ortasında Orta Doğu Teknik Üniversitesinde başlatması bir yanıyla tipik bir Türkiye hikayesi. Genç yaşında arkeolojiye gönül veren ve Ankara Üniversitesi sonrası Princeton gibi dünyanın en seçkin üniversitelerinden birinde klasik arkeoloji doktorasını yapan; bu sırada Avrupa ve Türkiye'deki arkeolojik alanları dolaşan, kazılarda çalışan, arkeolojik kalıntıların nasıl korunabileceğine kafa yormaya başlayan Cevat Erder, akademik hayatına bir arkeoloji bölümünde devam edeceğini düşünüyordu. Ankara Üniversitesinden beklediği haber bir türlü gelmeyince, Türkiye'nin ihtiyaçlarına bir Amerikan üniversite modeli içinde cevap vermeyi hedeflemiş, kuruluş yıllarındaki, yenilikçi ODTÜ kadrosuna katıldı. Bu kadroda, yıllar önce kaybettiğimiz Aptullah Kuran da vardı. Benim Cevat Bey'i tanımam eğitim hayatımın sonrasında olacaktı, ama Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümü Başkanı ve hocam olarak Aptullah Bey dünyaya bakışımı şekillendiren, araştırma yapmayı, keşfetmenin tadını öğretti insanların başında gelir. Bu vesile ile onu da anmak istedim.

Prof. Dr. Cevat Erder CONS 507 Kentsel Korumada Planlama ve Tasarım lisansüstü stüdyo dersi kapsamında Tire'de yapılan inceleme gezisinde yüksek lisans öğrencileri ve Tire'li çocuklarla birlikte, Tire (İzmir) 2018.

"Tarihi Anıtların Bakımı ve Onarımı" ismiyle kurulan bölümden "Kültürel Miras Koruma Lisansüstü Programı"na evrilen süreç; Cevat Bey'in tarihten kalanların belgelenmesine ve korunmasına ömrünü adanmış bir arkeolog olarak ODTÜ Mimarlık Fakültesinde var olabilmesi, hatta dekanlık bile yapmış olması; bu derginin yazarlarının ve okuyucularının benden çok daha iyi bildiği ve sıra dışılığını takdir edebileceği bir macera.

Cevat Bey'in uluslararası saygınlığı, ödülleri, ICCROM'daki uzun müdürlüğü bilinen ve pek çok yerde dile getirilmiş olan başarıları. Kendi adıma, onun mesleki hayatının detaylarını öğrendikçe, aslında UNESCO, ICOMOS, ICCROM gibi kurumlarda kültür varlıkları etrafında gelişen düşüncelerin ve korumaya yönelik uygulamaların dünyada temellerini atan insanlardan biri olduğunu anlıyorum. Cevat Bey'in "miras" ve "emanet" kavramlarına ısrarla ve kuvvetle karşı çıkarak "varlık" ifadesini kullanması ve kültür varlıklarını yaşayan, canlı varlıklar olarak hissetmesi yılların bilgi, görgü, gözlem ve düşüncesinden süzülmuş bir tercihti. "Tarihi Çevre Kaygısı" ve "Tarihi Çevre Bilinci" kitapları da benzer şekilde, lafı fazla uzatmayan, bilinenleri tekrarlamadığı, öz düşünceleri.

Benim Cevat Bey'le yolum 2003'te, Irak'ın işgali ile talan edilmeye, yok olmaya başlayan Mezopotamya mirasının dünya için önemini kamusal olarak anlatmaya başladığım ve çok kıymetli bir grupta (İstanbul İnişiyatifi) bu kayıplara çare aradığımız bir uluslararası sempozyumun (1) hazırlıkları sırasında keşişti. Bu sempozyumu, 2004'te Koç Üniversitesinde kurucuları arasında olduğum "Anadolu Uygarlıkları ve Kültürel Miras Yönetimi Yüksek Lisans Programı" yılları takip etti. Kalabalık önünde konuşmayı sevmeyen Cevat Bey, programın ilk yıllarında davetimi kırmayarak geldi ders verdi, konuşmacılar önerdi. Benim gibi, arkeolojik bilgi ve kazı tecrübesinden gelerek, kültürel miras yönetimi alanını, aynı anda hem öğrenmeye hem öğretmeye başlayan birisi için Cevat Bey inanılmaz bir yol göstericiydi. Anlattıklarını can kulağı ile dinledim ve iyi bir öğrencisi oldum.

Kültürel miras alanında, koruma da dahil yapılacak herhangi bir iş için önce

halkın ne düşündüğünü anlamak ve bunun için de Türkiye çapında bir anket çalışması yapmak gerektiği Cevat Bey'i tanıdığım andan itibaren duyduğum bir fikri ve arzusuymdu. Türkiye kadar çok anket yapılan bir ülkede, kültür varlıklarını doğru biçimde korumak ve yaşatabilmek için bu çalışmanın yapılmasının önemine hiçbir kültür bakanını ikna edememiş ve gereken parayı bulamamıştı.

Ne mutlu ki, 2017-2020 yıllarında Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü Başkanlığında, Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi ve ICOM Birleşik Krallık ortaklığı ile yaptığımız, koordinatörü olduğum ve Birleşik Krallık Kültürel Koruma Fonu ile desteklenen "*Safeguarding Archaeological Assets of Turkey-SARAT*" projesi sırasında Cevat Bey'in bu arzusunun gerçekleştirilebildiği. Arkeolojik varlıklarla ilgili sorular sordüğümüz Türkiye çapındaki kamuoyu anketinin hazırlıkları sırasında ve sonrasında hem ben hem de Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsünden Işıl Gürsu, Cevat Bey ile çok fikir alışverişi yaptık. Bu işin gerçekleşmesinin onu ne kadar mutlu ettiğini ve her fırsatta anketi ve SARAT projesini anlattığını biliyorum.

Cevat Bey'in bir büyük dileğini gerçekleştirilebildik, ama onun hayata geçirmek istediği iki büyük hedefi daha vardı. Kültür varlıkları bağlamında yerel ve evrensel üstüne, bu konuların konuşulması henüz moda olmadan ve evrensel yerini global sözcüğü almadan çok önce düşünmeye başlamıştı Cevat

Bey. Ufkunun genişliği, uluslararası tecrübesi ve Türkiye bilgisi onu kültür varlıklarımızın korunması için Türkiye'ye has bir ilkeler dizisi ortaya koymamız gerektiği sonucuna getirmişti. UNESCO, ICOMOS gibi kurumların son kertede Batı Avrupa ve Kuzey Amerika uygarlık tarihinden ve deneyiminden doğan ilkelerinin ve doğrularının bizim topraklarımız için en doğrusu olmayabileceğini ve kendi doğrularımızı bulmamız gerektiğini anlamıştı. Önümüzdeki zamanlarda, Cevat Bey'i düşünerek bu yolda adımlar atmaya, toplantılar yapmaya başlayabiliriz belki.

Diğer arzusu ise Türkiye'de kültür varlıklarının korunması ve yaşaması için çalışan kurumların, organizasyonların, derneklerin, platformların bir araya gelerek bir üst yapı, bir şemsiye organizasyon oluşturması ve güç birliği yapmasıydı. Biraraya gelmiş onlarca organizasyonun kültür varlıklarının yaşatılabilmesi için çok daha güçlü bir ses vereceğini ve etkili olacağını görüyordu biliyordu. Düşünceme göre, bu ikinci hedefini gerçekleştirmek, kendimize has kültürel özelliklerimizden dolayı birincisinden daha zor. Ama belki ilkeleri saptamak için kültür varlıklarımızın doğası ve kültürümüz üstüne yoğun düşünmeye başlayınca bizleri bir arada tutup, hareket ettirecek olan tutkalın ne olduğunu da bulabiliriz.

Cevat Bey'i tanımış olduğum için kendimi çok şanslı hissediyorum. Bıraktığı boşuk dolmayacak ve onu özlemeye, düşünmeye devam edeceğim.

SEVGİLİ CEVAT HOCAM'IN DEĞERLİ ANISINA...

Nur Akın*

Türkiye'de restorasyon bilim dünyasının duayeni olan değerli hocamız Prof. Dr. Cevat Erder'in vefatı hepimize çok derin üzüntü verdi. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Restorasyon Lisansüstü Programının kurucusu olan Cevat Hoca tam bir kültür adamıydı ve arkeolojik korumadan kent korumaya dek her ölçekteki yoğun bilgi birikimi ve zengin donanımıyla bu alanın tam bir öncüsüydü.

Cevat Bey sadece ulusal düzeyde değil, uluslararası alanda da konusunda tanınmış bir isimdi. Biz restorasyon uzmanları, onun derslerinden,

konferanslarından, karşılıklı konuşmalarımızdan o kadar çok şey öğrendik ki...

Esprili kişiliği ve yumuşak anlatımıyla, derslerinde öğretmek istediklerini öğrencilerine hiç zorlamadan aktarması, vermek istediği yoğun bilgilerin kolay bir biçimde akılda kalmasını, zengin görseller eşliğinde ve tartışmalarla geliştirdiği örnekler sayesinde her zaman konunun derinleştirilerek öğrenilmesini sağlamıştır. Cevat Bey hem neyin önemli olduğunu vurgulayarak aktarmasını bilen iyi bir

* İKÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Emekli Öğretim Üyesi, Prof. Dr.

öğretmen, hem de konuyla ilgili çok iyi bir ufuk açıycıydı.

Değerli kitapları (Tarihi Çevre Kaygısı,1971; Tarihi Çevre Bilinci, 1999) ve makaleleri, daha çok yabancı dildeki yayınlarda rastlanan koruma konusuna Türkçeyi de katmış; bu alanda sürekli olarak kullanılan referanslarla ülkemizdeki örneklerin ve düşüncelerin gelişmesini ve yaygınlaşmasını

Tüm canlıları seven ve iletişim kurabilen Cevat Hoca, Kemer Köyü (Salihli, Manisa) 2018.

sağlamıştır. Gördüğü yoğun ilgi nedeniyle 2018'de "Tarihi Çevre Bilinci", "Tarihi Çevre Algısı" adıyla yeniden yayınlanmış; genişletilmiş bilgi ve görselleriyle bu konudaki önemini arttırmıştır.

Cevat Bey, uluslararası alanda da meslektaşları arasında tanınmış ve sevilen bir bilim adamı olmuştur. Bu bağlamda, Roma'daki ICCROM'un iki dönem (1981-88) Başkanlığını yapmış olması hem kendisi hem de Türkiye adına vurgulanmaya değer önemli bir uluslararası başarıdır. Bu iki dönemlik süreçte Cevat Hoca gerek başkanı olarak ICCROM adına gurur verici başarılarla imza atmış; gerekse de yukarıda vurguladığım gibi Türkiye'deki koruma eğitimine, düzenlediği bilimsel aktivitelerle (Uluslararası Kerpiç Sempozyumu gibi) önemli katkılarda bulunmuştur.

Cevat Bey'in ICCROM Başkanı olarak bir diğer değerli katkısı, uygun gördüğü öğrencilere burs sağlayarak, ICCROM'un her yıl düzenlenen çeşitli koruma kurslarına katılma, kitaplık araştırmalarında bulunma gibi çok önemli olanaklar sağlaması olmuştur. Kendisinin bu iki dönemlik Başkanlığı, biz eski öğrencileri için bu açıdan da unutulmazdır. Ben de bu değerli katkıdan yararlanma şansına ulaşanlardanım. Doçentlik tezi hazırlama süreci öncesi Cevat Bey sayesinde ICCROM'a burslu olarak giderek, zengin kitaplığında iki yaz dönemi çalışma olanağını buldum. Ayrıca ilk seferinde yaz tatili nedeniyle, ICCROM'un zarif kitaplık müdiresinin ailesinin yanına Fransa'ya gidiyor olması sayesinde, kıymetli kedisine bakma koşuluyla evinde kalma imkanım da oldu. Böylece Roma gibi özel bir kentte, konaklama dahil tam bir burs edindim. İkinci seferinde ise, Cevat Bey'in o dönemde Roma'da lise öğrencisi olan sevgili kızı Evin'le onların evinde kalma fırsatını edindim. Birlikte Roma'yı gezdik, güzel yemekler, tatlılar, dondurmalar yedik. Paha içilmez anılarımız oldu. Bu bağlamda Cevat Bey'in eşi Ferhan'ın yaptığı nefis irmik helvasının lezzetine de değinmeden edemeyeceğim.

O zamanlar genç bir asistan olarak Cevat Bey'den öğrendiğim bu unutulmaz davranışların öğrenciler için kıymetini o dönemden başlayarak öğretim üyeliğim boyunca, fırsat buldukça ben de çalışkan

öğrencilerime uygulamaya devam ettim. Bu vesileyle Cevat Bey'in bana yaşattığı unutulmaz deneyimin mutluluğunu öğrencilerimde de görmek, başarılarına tanıklık etmek, beni de her seferinde en az onlar kadar mutlu etti.

Son olarak mesleki yaşamımın önemli bir dönemini oluşturan ICOMOS Türkiye Milli Komitesi Başkanlığım sırasında da Cevat Bey'in büyük tecrübesi ve uluslararası deneyimleri sayesinde, özellikle İstanbul'un UNESCO Dünya Miras Listesi'ndeki kritik durumuyla ilgili yapılması gerekenler konusundaki çalışmalar, onun sayesinde olabildiğince temkinli bir biçimde yürütülmüştü. Örneğin 2006'da Vilnius'ta yapılan UNESCO Dünya Miras Komitesi Toplantısı'nda, listede yer alan İstanbul'un, Süleymaniye ve Zeyrek'teki ahşap konakların bakımsızlıkları nedeniyle listeden çıkarılma tehlikesine bağlı olarak epey tartışmalı bir durum yaşanmıştı. Bu konuda Cevat Erder'in

uluslararası tecrübe ve becerisi ve de tanınmışlığı sayesinde her şey olumlu hale dönüşmüş ve İstanbul listedeki yerini koruma şansını bazı tavsiyelerle tekrar sürdürmüştür.

Cevat Bey ICOMOS Türkiye Milli Komitesi'nin hemen her ay yapılan Milli Komite Toplantıları'na neredeyse hiç aksatmadan Ankara'dan gelmeyi bir görev bilir ve yine değerli görüşleriyle önemli katkılarda bulunurdu. Toplantı saatine az kala kapıda görünmediği zaman, hepimiz gelip gelmeyeceği konusunda telaşlanırdık.

Sonuç olarak, Cevat Erder'in koruma alanına ve kişisel olarak bana sağladığı katkıları birkaç paragrafta anlatabilmek epey zordur. Ancak şunu kesinlikle ifade edebilirim ki; Cevat Erder'i tanımak, onunla çalışmış olmak ve ondan çok şey öğrenmiş olmak, yakınındaki herkes gibi benim için de çok büyük bir şans olmuştur. O'nu her zaman özel olarak hatırlayacağım ve saygıyla anacağım.

CEVAT ERDER, DOĞA VE KÜLTÜR VARLIKLARININ YILMAZ SAVUNUCUSU...

Ömer H. Kırıl*

1977 sonbahar döneminde restorasyon bölümünün kurucusu ve fakültemizin efsane hocalarından Sevgili Cevat Erder Hocamızın verdiği "*Rest 511 Theory of Restoration and Conservation*" dersini almıştım. Cevat Hoca'nın dersini almak koruma alanına meraklı öğrenciler arasında birinci öncelikteydi. Şehir plancısı olarak dersini almama memnun olmuştum.

Dönem başladığında ilk derse heyecanla girmiştik. İlk derste Cevat Hoca, Theseus'un Gemisi'yle ilgili mitolojik bir efsaneyi anlatmaya başlamıştı. Cevat Hoca efsaneyi anlattıkça, bu mitolojik efsaneyle koruma ve restorasyon teorisinin ne alakası var diye düşünmeye başlamıştık; ancak bir yandan da bu mitolojik öyküyü ilgiyle dinliyorduk.

Efsane kısaca şöyleydi: Girit Kralı Minos'un oğlunun Atina'da bir festivalde öldürülmesi üzerine, Minos, Atina kralı Aegeus'tan ceza olarak her sene Atinalı yedi kız ve yedi erkeği Girit'e göndermesini ve yarı insan yarı boğa olan canavar Minotor'a kurban edilmesini ister. Canavar Minotor, mimar Daedalus tarafından inşa edilen bir labirentte tutuluyormuş;

Labirente giren kurbanlar bir daha dışarı çıkamıyormuş. Bir sene Atina Kralı'nın oğlu Theseus, Atinalı kurbanların arasına karışarak Minotor'u öldürmeye karar vermiş ve siyah yelkenli gemisiyle Girit'e doğru yola koyulmuş. Theseus babası Aegeus'a zaferle dönerse gemiye beyaz yelken çekeceğine de söz vermiş. Theseus labirentte Minotor'u öldürmüş ve kurbanlarla birlikte Atina'ya yelken açmış. Theseus zafer sarhoşluğu içinde gemisine beyaz yelken açmayı unuttmuş. Kral Aegea dönen geminin yelkeninin siyah olduğunu görünce Theseus'un öldüğünü sanmış ve kendisini denize atarak intihar etmiş. Denizin adı o gün bugün Ege Denizi olmuş. Theseus babasının ölümü üzerine Kral olmuş ve Theseus'un 30 kürekli gemisi hatıra olarak koruma altına alınmış. Ancak zamanla geminin tahtaları, yelkenleri çürüdükçe yenileriyle değiştirilmiş. Öyle ki, bir gün gelmiş ki, geminin değiştirilmedik hiçbir parçası kalmamış.

"Bu durumda gemi hala Theseus'un Gemisi sayılır mı? Yoksa başka bir gemi haline mi gelmiştir? Korunmalı mı, korunmamalı mı?" Cevat Hocamız buraya kadar efsaneyi anlattıktan sonra tek tek gözlerimizin içine bakarak can

* Y. Şehir Plancısı

Sagalassos Antik Kenti'nde inceleme gezisinde, 2014.

alıcı bu soruyu sorunca “Theseus’un Gemisi” efsanesinin kültür varlıklarının restorasyonu ve korunmasıyla ne kadar ilgili olduğunu anlamıştık. Ancak Cevat Hoca soruyu sormuş, yanıtını vermemişti. Yanıt konusunda her birimize söz vererek büyük bir tartışma başlatmıştı. Sonradan fark ettik ki; Theseus Paradoksu tartışması sadece koruma alanında değil özellikle felsefe alanında, antik dönemlerden başlayarak Heraklitos’tan Aristo’ya ve modern filozoflara kadar süren bir tartışma konusuydu.

Cevat Hocamız derslerinde olsun, ders dışı konuşmalarında olsun, öğrencilerine, dinleyenlerine epik anlatımlarıyla bilgiler vermesinin ötesine geçerek bizleri düşünmeye, sorgulamaya, araştırma yapmaya teşvik eder; yaratıcı düşünceleri ifade etme konusunda yüreklendirirdi. Dersleri özgür bir tartışma ortamı, bazen zıt düşüncelerin çarpıştığı, birbirimizden çok şey öğrendiğimiz demokratik bir forum havasında geçerdi. Bu açıdan Cevat Hocamı sıra dışı bir akademisyen, bir bilim insanı olarak anımsıyorum ve anıyorum.

Seneler sonra Çeşme’deki evine komşu olmamıza vesile olmuştu. Sohbetlerimiz sırasında öğrencilik yıllarına dönüp kendisine Theseus mitolojik öyküsünü anlattığı dersi ve derslerinde heyecanla yaptığımız tartışmaları anımsatmış; ne kadar şanslı olduğumuzu söyleyip teşekkür etmişim.

Cevat Hoca giyimiyle, davranışlarıyla çok sevecen bir insandı, dostlarına karşı her zaman sevgiyle yaklaşır; sahip olduğu bilgi, akademik deneyim, uluslararası tanınırlık ve saygınlığına karşın büyüklük taslamaz; arkadaşça ve dostça ilişki kurardı. Doğa ve kültür varlıklarına karşı yapılan yanlışlıklara, olumsuz girişimlere karşı ise ister bakan ister belediye başkanı olsun, taviz vermeden ciddi eleştiriler yapardı.

Cevat Hoca “Venedik Tüzüğü Tarihi bir Anıt Gibi Korunmalıdır” makalesini o sıralar yeni yazmıştı. Derste her bir maddesini ayrıntılı olarak anlatır; iyi örneklerin yanında hatalı restorasyon örneklerini de verirdi. Afrodisias örneğinde “köy evleri sit alanında

kalmalı mı, yoksa kaldırılmalı mı?”; ya da “İstanbul’da orta çağ döneminde bir keresinde surlar beyaza boyanmıştı; acaba şimdi surlar beyaza boyanmalı mı?” sorularını sorar, sınıfta hararetli bir tartışma yaratır ve tartışmaları zevkle izlerdi. Böylece koruma esas ve ilkeleri öğrencilerin zihinlerinde pekişirdi. Aradan 45 sene geçmesine karşın anlattıklarını hala anımsıyor olmam aslında Cevat Hoca sayesinde.

Cevat Hocamın “Venedik Tüzüğü Tarihi bir Anıt Gibi Korunmalıdır” makalesinin son bölümünde yüksek lisans diploması alacak öğrenciler için “Hippocrates Yemini”ne benzer biçimde bir “Korumacı Yemini” yazmıştır. Cevat Hocanın vasiyeti niteliğindeki bu yemin günümüzde daha da önem kazanmıştır:

“Kültürel varlıkları korumakla sorumlu meslek üyeleri arasına katıldığım şu andan itibaren:

Mesleğimi vicdanım dairesinde ve vakarla ifa edeceğim.

Aklımlı ve yeteneklerimi kültürel varlıkların iyiliği ve sağlığı için, onlara zarar vermeden kullanmak ve anıtların yok olmasını önlemek, onlara saygı baş kaygım olacaktır.

Din, milliyet, ırk, parti veya içtimai sınıf kaygılarının vazifemle anıtım arasına girmesine müsaade etmeyeceğim.

Tehdit altında bile olsam, bilgimi insanlık kanunları ve anıtların aleyhinde kullanmayı kabul etmeyeceğim.

Kültürel varlıkların korunması yolunda yaptığım her şeyi belgeleyeceğim ve bunları elime geçen her fırsatta yayımlayacağım.

Bunları resmen ve alenen, serbestçe ve namusum üzerine yapmaya ant içiyorum.”

Cevat Hocamı sevgiyle anıyor, dostluğunu özliyorum.

* İYTE Mimarlık Fakültesi Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü Öğretim Üyesi, Prof. Dr.

KÜLTÜR VARLIKLARININ KORUNMASINDA BİR LİDER: PROF.DR. CEVAT ERDER

Başak İpekoğlu*

Her meslek alanında, iz bırakan, haslet ve becerilerini sonuna kadar, hatta daha da fazlasını kullanmaya çalışan, bu uğurda bütün ömrünü harcayan insanlar vardır. Bu insanlar, görevlendirildikleri disiplinde konuyla ilgili en önemli ortam, kişi ve ilişkileri, en ayrıntılı ve en incelikli konuları, parametreleri araştırır ve bunları uygulamaya geçirirler. Bu şekilde yaklaşım gösteren bilim insanlarından biri de Prof. Dr. Cevat Erder'dir. Cevat Erder, bir arkeologdur, ancak zamanın Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Kemal Kurdaş ve Mimarlık Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Abdullah Kuran tarafından "Kültür Varlıklarının Korunması" konusunda Tarihi Anıtların Bakım ve Onarımı Bölümü'nü kurmakla görevlendirilmiştir. Bir arkeologdan kendi disiplini dışında, farklı bir alan ve konuda bir bölüm kurması ve bu bölümde eğitim ve öğretime başlatılması istenmektedir. Bunu başarabilecek, başlatabilecek ve de geliştirebilecek kişinin farklı bir disiplinden olan Cevat Erder olması, ona ne kadar güvenildiğinin göstergesi olması açısından son derece önemlidir. Cevat Erder, bu görevi alır almaz, "koruma" konusunu, "öğrenmeye ve araştırmaya" başlamıştır. Burada iki prensip dikkat çekicidir: Birincisi Cevat Erder'in kendi uzmanlık alanı olsun olmasın bir

konuya olan bilimsel saygısı ve bilgiyi elde etmede sınır tanınaması; ikincisi ise "milletin kültürünün" çok hayati ve önemli olmasına kalben inanması, bunu sağlayacak olan "koruma" konusunun, mimarlık disiplininde bir dal olarak eğitim programına dahil edilmesidir. İşte kendisine bu görevin verilmesi ile bu meşalenin mimarlık fakültesindeki programlarda bu disiplin var oldukça ışıyacağına inanmış ve bu inançla çalışmalarını sürdürmüştür.

Cevat Erder, ilk olarak uluslararası alanda bu konuyla ilgili hangi ülke, kuruluş ve kişilerle iletişim kurmak gerektiğini saptamıştır. Buna bağlı olarak İtalya, Yunanistan, Bulgaristan, Yugoslavya, Almanya ve Avusturya'ya inceleme gezileri yapmıştır. Bu ülkelerde ilgili kurum, kuruluş ve laboratuvarları ziyaret etmiştir. İnanıyorum ki, bu incelemelerde gördüğü ilgili mekânlar ve faaliyetlerin bire bir kopyasını değil, öğretimi gerçekleştireceği bölümün yapısına, dolayısıyla Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin ruhuna uygun bir şekilde düzenleyip, konuyu laboratuvar ve ölçüm destekli olarak en uygun şekilde oluşturmayı ilke olarak benimsemiştir. Bu incelemelerde ve görüşmelerde elde ettiği bilgi ve izlenimleri aşağıdaki temel başlıklar altında uyarlamaya karar vermiştir:

- Eğitim programı nasıl olmalıdır?
- Belgeleme nasıl bir sisteme oturtulmalıdır?
- Malzemelerin analiz ve korunmaları için geliştirilecek ya da kullanılacak metotlar neler olmalıdır?
- Yapısal sorunların çözümü için hangi metotlar geliştirilmelidir?
- Çevre ölçeğindeki koruma çalışmalarının esasları neler olmalıdır?

Cevat Erder, bir yandan bu çalışmalarını ve kuracağı bölümün teorik ve bilimsel veri toplama ve ülke yapısına uyarlama faaliyetlerine devam ederken, diğer yandan yurt dışı iletişimlerinde kurduğu dostluklar ve mesleki yakınlaşmalar sonucu faydalı olabilecek kişileri, kuracağı bölümün kadrosuna katılmaya davet etmiştir.

İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Mimari Restorasyon Bölümü Yüksek Lisans dersi jürisinde, Haziran 2006.

İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü'nde Cevat Hoca ve Öğretim Üyemiz Hasan Böke ile bir sohbetimiz sırasında, Haziran 2015.

Cevat Erder için uluslararası ilişkiler ve bunlara bağlı olarak konuyla ilgili gelişmeleri takip etmek çok önemliydi. Anılan bölüm, "Tarihi Anıtların Bakım ve Onarımı Bölümü", 1964 yılında kurulmuştur. Bundan hemen sonra 1965 yılında ICOMOS'un kurulması, uluslararası ortamı sağlamıştır. Bu kuruluş, kurulan bölümün yapısının gelişmesini sağlaması açısından çok önemli olmuştur. Bölümde Fotogrametri Laboratuvarı ve Malzeme Laboratuvarı'nın kurulmasını planlamıştır. Fotogrametri Laboratuvarı, mimari belgeleme amaçlı; Malzeme Laboratuvarı, tarihi yapılarda kullanılan ve kullanılacak malzemelerin özellikleri ve korunmaları konusunda alınacak önlemlerin araştırılması için planlanmıştır. Bölüm 1966 yılında öğretime başlamıştır. 1967 yılında da bölüme fotogrametri cihazı alınmıştır. Böylece Cevat Erder'in kurduğu ve geliştirdiği bölüm yıllar içinde lisansüstü öğrencileri yetiştirmiş ve bu öğrenciler "koruma" konusunda ülkemizin seçkin bilim ve uygulama insanları olmuşlardır.

Bölümün kuruluşundan 12 yıl sonra, 1978 yılında, ben de bu bölüme yüksek lisans öğrencisi olarak kabul edildim ve Cevat Erder ile tanıştım. Cevat Erder o sırada ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dekanı idi. "Theory of Restoration and Conservation" isimli derse giriyordu. Derslerde Venedik Tüzüğü'nün maddelerinde belirtilen konularla ilgili görüş vermemizi, tüzüğün her bir maddesinde ne anlatıldığını açıklamamızı isterdi. Bu konuda oldukça zorlandığımı hatırlıyorum. Belirtmek istediğim diğer bir konu da derste bize yurt dışından gösterdiği farklı koruma ya da restorasyon

uygulamalarını değerlendirmemiz konusunda yönelttiği sorulardı. Cevat Erder'in dersindeki bu yaklaşımı, bizleri, konularımızı araştırmaya, incelemeye ve değerlendirmeye yönlendiriyordu. Derslerde bize devamlı "korumanın kamuoyu oluşturulmasıyla başarılı olabileceğini" anlatıyordu. Bizim de kamuoyu oluşturmak için düşünceler daha doğrusu fikirler geliştirmemizi ve bunu ders kapsamında uygulamaya geçirmemizi isterdi. Bu uygulamalı çalışma, Cevat Erder'in unutamadığım bir ders verme yöntemidir. Kendisinin konuyla ilgili temel düşüncesi: "Kültür varlıklarının korunması, bir toplumun kültürünün, geçmişinin korunması anlamına gelir. Koruma yaygın olarak benimsenmelidir. Toplumun bu konuda bilinçlenmesi gerekir".

Cevat Erder'in koruma ve restorasyon konusuyla ilgili herkeste çok değerli anıları olduğuna eminim. Benim de anılarım arasında UNESCO'nun 1979 yılında Venedik'te düzenlediği Taş Koruma/Stone Conservation kursuna katılmam konusunda beni teşvik etmesi özel bir yere sahiptir. Ben bu sebeple ilk defa yurt dışına çıkmış oldum, daha önce konuyla ilgili olarak aldığım derslerdeki bilgiler, bana bu kurstaki konulara hiç yabancılık çekti. Aldığım derslerden "Diagnosis and Treatment of Structural Faults and Material Decay" ve "Laboratory and the Conservation of Structures and Materials" derslerinde ne kadar güncel bilgiler edinmiş olduğumu gördüm. Taş koruma konusunda mesleğimle ilgili terminoloji olarak bütün anlatılanları aldığım derslerde öğrenmişim. 1981 yılında da Cevat Erder, Roma'da ICCROM'un Direktörü oldu. Onun uluslararası bir üst düzey yönetici olmasından çok etkilenmiş ve ondan dersler almış olduğum için çok gurur duymuştum. 1982 yılında da beni ICCROM'un düzenlediği "Preventive Conservation Course in Museums" isimli kursa katılmaya teşvik etti.

1996 yılında İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsünün (İYTE) öğretim kadrosuna katıldığımda rahmetli Prof. Dr. Akın Süel, Mimari Restorasyon Bölümünü mimarlara lisansüstü eğitim vermek üzere kurmuştu. Bölümün kuruluş amacı; uygulamaya yönelik olarak kültür varlıklarının korunarak değerlendirilmesi konusunda disiplinlerarası eğitim vermek olarak belirlenmişti. Bu doğrultuda öncelikle

İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü Mimarlık Fakültesinde her yıl verdiği konferanslardan, Mayıs 2017.

Malzeme Koruma Laboratuvarını oluşturma çalışmaları başladı. Bu çalışmada, Cevat Erder'in ODTÜ de kurduğu Malzeme Laboratuvarının benzerini oluşturmak fikriyle kendisinin geliştirdiği eğitim modeli örnek alınmıştı. Akın Süel bölümün sorumluluğunu bana vermişti. Bölümün öğretim prensiplerinde öncelikle Cevat Erder'in teşvikleri bize yol gösterici olmuştu. Bu çerçevede; uygulamalarını gerçekleştirdiğimiz projelerde öğrencilerimizin yaptığı çalışmaların sadece akademik seviyede kalmayıp, uygulamaya geçirilmesi sağlanmış; yetişmekte olan restorasyon uzmanı mimarlara uygulamada karşılaştıkları problemler de gösterilmiştir.

Cevat Erder, İYTE'de Mimari Restorasyon Bölümünde her dönem gelip seminerler vermiştir. Bu seminerler, 2003 yılından başlayarak her yeni öğretim yılı için devam eden geleneksel ve son derece yararlı faaliyetler olmuştur. Seminerlerde güncel koruma uygulamalarından verdiği örneklerle öğrencilerimizi etkilemiştir. Günlük yaşantımızda her zaman karşılaştığımız ancak dikkat etmediğimiz ayrıntılara dair zekice sorular sorarak konulara daha geniş açıdan bakmamızı

sağlaması, onun deneyimlerinin ve ileri görüşlü düşüncelerinin etkileyici yanlarıdır. Kültür varlıklarının günlük hayatımızın ne kadar içinde olduğunu öğrencilerimize gösterirken yönelttiği sorular, anlattıklarının akılda kalıcı olmasını sağlayan çok önemli özellikleriydi.

Sürekli kendisini yenileyen, gelişmeleri heyecanla izleyen ve sürekli çalışan Cevat Erder'in 2018 yılında güncelleyerek yayınladığı "Tarihi Çevre Algısı" isimli kitabı onun bu yönlerini simgeler niteliktedir. Türkiye'de ve uluslararası alanda aldığı çok sayıda ödülle başarıları ve koruma alanına katkıları tescillenmiş ve takdir edilmiştir.

Cevat Erder, her zaman neşeli, iletişimi güçlü, esprili ve dinamik görünüşü ile etkileyici bir bilim insanıydı. Kültür varlıklarının korunması konusunda sürekli olayların içinde ve aktif olmuş, kendisini koşullara göre sürekli yenilemiş, bir arkeolog olarak Türkiye'de kültür varlıklarının korunması konusundaki eğitimin oluşturulmasında lider olmuş bir akademisyendir. Cevat Erder, güler yüzü ve bize hedefimizi gösteren vücut dili ile daima düşüncelerimizde olacak ve teşviklerine sonsuza kadar devam edecektir.

CEVAT ERDER'İN BİZLERE IŞIK TUTAN ÜRETKEN MESLEK HAYATI

Burcu Selcen Coşkun*

* MSGSÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi, Doç. Dr.

Cevat Erder Hoca'yla, lisansüstü eğitimime derinlik katan eserlerinin ötesinde, bizzat tanışıklığım hocanın yaşamının son yıllarına denk geldi. Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi yayını olarak hazırlanan "Mimarlar Odası Tarihinden Portreler: Cevat Erder" başlıklı kitabın editörlüğünü üstlenmem, hocanın hayatını ve başardıklarını daha yakından incelememe ve böylece kendisini yazdıklarının ötesinde tanımama imkan sağladı. Bu öğretici süreç için kitabın ait olduğu dizinin editörlüğünü yürüten Bülend Tanju'ya ve hocayı bizlere anlatırken bir yandan da Türkiye'deki koruma tarihine ışık tutan tüm yazarlara müteşekkirim.

Cevat Hoca'yla kitapta yer alan söyleşiyi gerçekleştirebilmek için 2019'un bir yaz günü Karaköy'deki Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi binasında buluştuk ve burada yaklaşık üç saate yayılan keyifli bir sohbet gerçekleştirdik. Bu sohbet, daha çok hocanın üzerinde durmaktan hoşlandığı konuları ön plana taşıdığımız serbest bir planda ilerledi. Görüşmemiz sonrası, akşamüzeri hocayı Galata'daki evine bırakmak için kendisine eşlik ettim. Kısa bir yürüyüşün ardından Tünel'i kullanarak Galata'ya vardık. Bu kısa seyahatimiz boyunca hocanın ilk kez tanık olduğum neşeli ve samimi kişiliği beni çok etkiledi ve bende geriye hoş bir iz bıraktı.

Kitabın hazırlık aşamasında hayatlarının farklı dönemlerinde Erder'le yakın temasta çalışmış, arkadaşı olmuş ve ailesinden kişilerin verdikleri yazılarda Erder'in bu kişilerin hayatlarındaki

yerini açık olarak görme fırsatım oldu ve davet ettiğimiz isimlerin hoca hakkında yazarken kullandıkları samimi dil beni çok etkiledi. Yazılar, Cevat Erder'e duyulan büyük saygı ve sevgiyi yansıtıyordu. Kitap sürecini tamamladığımızda hocadan öğrendiğim ve mesleki üretimime ışık tutacak önemli bazı ayrıntıların geriye kaldığını görüyorum.

Öncelikle son derece mücadeleci bir ruha sahip olduğunu düşündüğüm Erder'in Türkiye'de sistem kurucu vizyona sahip az sayıdaki akademisyenden biri olduğunu fark ettim. Özellikle ODTÜ'de bölüm kurarken veya ICCROM'daki yürütücülüğü sırasında hayata geçirdiği uygulamalarda kurumu ileri taşıyan atılımlar yaptığı; son derece yenilikçi ve yaratıcı bir düşünce yapısıyla yeni kapıların açılmasına önyak olduğunu hayranlıkla izledim.

Erder'in meslektaşları ile karşılaştırıldığında öne çıkan bir diğer az rastlanılan özelliğinin ise disiplinlerarası araştırma ve üretime duyduğu inanç olduğu söylenebilir. Bu özelliği Cevat Hoca'nın hemen hemen tüm çalışmalarına da sirayet etmişti. Cevat Hoca, korumanın mimarlık, hukuk, malzeme bilimi, sosyal bilimler gibi pek çok farklı alandan beslenmesi gereken bir disiplin olduğunu çok kereler dile getirmiş, vurgulamıştı. Erder'in ODTÜ'de aktif olarak görev yaptığı yıllar boyunca bu bakış açısı ile uyumlu bir eğitimi sağlamanın güçlükleri ile savaştan ve doğru bildiği

Burcu Selcen Coşkun ile söyleşide, İstanbul 2019.

yoldan ayrılmayan bir araştırmacı olduğunu biliyoruz.

Cevat Erder'in örgütlenmenin önemine inanan, hayatı boyunca farklı örgütlenmeler içinde bulunup bunlara destek veren, görev aldığı her projede ekiplerle çalışmayı seven ve bundan sonuç alan biri olduğunu da altı çizilmelidir. ODTÜ'deki akademik hayatı; ICCROM'daki yöneticiliği, CIPA ve ICOMOS Türkiye'nin kuruluş aşamasındaki katkıları sırasında kurduğu birliktelikler ilk akla gelenlerden. Elbette, Mimarlar Odası ile çalışmalarını da minnetle hatırlamamız gerekli. Tüm bu çalışmalarında gençlere fırsat yaratmak için çabaladığını biliyoruz. Öte yandan, insancıl yaklaşımı bununla sınırlı kalmamıştır: arkeolog olarak sahayla kurduğu yakın ilişkiyi uzun yıllar ODTÜ Mimarlık Fakültesi bünyesinde de kesintisiz sürdürmüş ve alandaki çalışmalarında o bölgenin yerel halklarıyla alçakgönüllü ilişkiler kurmuştur.

Cevat Erder'in meslek hayatında öne çıkan bu detayları editörlüğünü üstlendiğim kitabımızın yazarlarının içten aktarımlarından kolaylıkla anlayabiliyoruz. Bu anlatılarda, Cevat

Hoca'nın hümanist, doğa ve çocuk sever kişiliği de vurgulanan diğer ögeler olarak karşımıza çıkmakta.

Söyleşi sırasında beni etkileyen bir diğer ayrıntı, Cevat Hoca'nın ailesine verdiği değer oldu. Gördüğüm kadarıyla hayattaki başarısını ailesinin desteği ile yakından ilişkilendiren ve geçmişini her zaman sevgi ile yad etmekten haz alan Cevat Erder, arkadaşları ve yakın meslektaşları ile ilişkilerini de uzun yıllar boyunca canlı ve sıcak tutabilmiş biri. Cevat Erder'in vatanseverliği, bu topraklarda yetişmiş olmasından duyduğu gurur, yurtdışında geçirdiği yıllar boyunca ülkesine duyduğu özlem ve ülkesine hizmet etme arzusu da kendisi tarafından sıklıkla dile getirilen bir unsur olarak karşımıza çıkıyor.

Erder'in genç araştırmacılara esin vereceğini düşündüğüm hayat hikayesini ve başarılarını ben de derslerimde öğrencilerimle paylaşmaya gayret ediyorum. Benim için hocayı tanımak yolunu aydınlatan bir deneyim oldu. Kendisini saygıyla anıyorum.

Ailesine, ODTÜ Mimarlık Fakültesine ve tüm sevenlerine sabırlar diliyorum. Işıklar içinde uyusun.

Prof. Dr. Cevat Erder CONS 507 Kentsel Koruma da Planlama ve Tasarım lisansüstü stüdyo dersinin arazi çalışmasında stüdyo ekibi, öğrenciler ve Kemer Köylüleriyle, Kemer Köyü (Salihli, Manisa) 2018.

CEVAT ERDER ANISINA...

Özgün Özçakır*

2009 yılında ODTÜ Kültürel Mirası Koruma Lisansüstü Programı'nda yüksek lisans eğitimine başladığım andan itibaren çok ayrıcalıklı bir eğitim ve öğretim ortamının içerisinde olduğumu biliyordum. Böylesi çok disiplinli, öte yandan yapıcı biçimde eleştirel ve üretken bir eğitim ortamının temellerini programın kurucusu Değerli Hocam Cevat Erder'in attığını programa öğrenci olarak katıldıktan bir ya da iki ay sonra öğrendim. Cevat Hoca, hem derslerinde, hem de alan çalışmaları sırasındaki sohbetlerimizde, programı kurarken benimsediği yaklaşımı anlatırken farklı disiplinlerle iş birliği yapmanın korumayı bütüncül bir şekilde ele almak için bir zorunluluk; eleştirel olmanın ise daha ileriye gitmenin anahtarı olduğundan bahsedirdi. Bu sohbetlerin ışığında, geçen yıllara rağmen alanındaki saygınlığını ve güncelliğini hiçbir zaman kaybetmeyen bu lisansüstü programının başarısının altında Cevat Hoca'nın attığı

sağlam temelin olduğunun farkına vardım.

Eğitim hayatım boyunca dünya standartlarının dahi ötesinde eğitim veren ODTÜ Kültürel Mirası Koruma Programı'nın üyesi olmanın bilincinde olmaya çalıştım. Değerli Cevat Hoca'mızın kurduğu ODTÜ Kültürel Mirası Koruma Programı'na (şimdilik) en son katılan öğretim üyesi olarak, Cevat Hoca'nın vizyoner bakış açısı ile inşa ettiği programın ulusal ve uluslararası mecralarda daha da gelişerek güçlenmesinin sorumluluğunu çok derin bir şekilde hissediyorum. En büyük dileğim, alanında yetkin eğitim kadrosu ile beraber öncü bir kurum olan Kültürel Mirası Koruma Lisansüstü Programı'nı Cevat Hoca'nın getirdiği yüksek konumdaki yerini sürdürmeyi başarmak. Bu sayede, Cevat Hocamızın bize bıraktığı "miras"a anlamlı bir şekilde sahip çıkabileceğimizin inancındayım.

* ODTÜ Mimarlık Bölümü Kültürel Mirası Koruma Lisansüstü Programı Öğretim Üyesi, Dr. Öğr. Üyesi,

Prof. Dr. Cevat Erder son kitabı 'Tarihi Çevre Algısı'nın tanıtımı için Koruma ve Restorasyon Uzmanları Derneği (KORDER)'de Dr. Özgün Özçakır kolaylaştırıcılığında yapılan toplantıda, Ankara 2020.

ANTAKYA ARKEOLOJİ MÜZESİ, ANTAKYA SOKAKLARI ve PICASSO TABLOSU

Mert Nezh RİFAİOĞLU*

* İskenderun Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi, Doç. Dr.

Cevat Hocam ile ilk tanışmamız restorasyon kuramı dersinde olmuştur. Dersi alan tüm öğrenciler büyük bir heyecanla sınıfın kapısından Cevat Hocamızın girişini bekliyorduk. Dersin başında bizden bildiğimiz ve gezdiğimiz müzeleri anlatmamızı istemişti. Hepimize söz vermişti. Konu Antakya Arkeoloji Müzesi'ne gelince Cevat Hocamız Amerika'da doktora araştırmasını yaparken Antakya'ya gününbirlik gittiğini ve Antakya Arkeoloji Müzesi'nin mimari tasarımının içinde bulunan mozaik eserlere göre yapıldığından müzenin çok özel bir yapı olduğunu vurgulamıştı. Cevat Hocamızın kültür varlıklarına ve varlıkların içinde var olduğu yapılara

Cevat Hocamla eski Antakya sokaklarında yerin ruhunu keşfederken, Antakya, 2008.

ait söyledikleri bizi derinden etkilemişti. Bu ilk karşılaşmanın etkisi daha sonraki tüm birliklerimizde artarak devam etti.

Bölümde Cevat Hocamla her karşılaşmamızda Antakya'ya olan bağımı ve ilgimi bildiğinden benimle mutlaka Antakya ile ilgili konuşur ve araştırmalarımı anlatmamı isterdi. 2008 yılında Cevat Hocamla Antakya'ya yaptığımız seyahat unutulmaz bir tecrübeydi. Seyahatte Meltem Uçar da bize eşlik etmişti. Cevat Hocamla Antakya gezimizin ilk durağı Antakya Arkeoloji Müzesi'ydü. Müze'de gezerken Antakya'nın kültür katmanlarını onun gözünden yeniden keşfetmek Cevat Hocamızın kültür varlıklarıyla kurduğu yoğun bağları görünür kılıyordu. Antakya sokaklarında yaptığımız gezide hocanın sokakların karakterini oluşturan somut ve soyut değerler bütünü anlamamızın önemine yaptığı vurgu ve anlattığı anekdotlar Antakya sokaklarından her geçtiğimde aklıma gelmektedir.

Cevat Hocamız öğrencisi olmuş herkesin yaptığı çalışmalarını takip eder ve büyük heyecan duyardı. ICOMOS'un Quebec, Kanada'da gerçekleştireceği *Yerin Ruhunu Keşfetmek* temalı bilimsel sempozyumu öncesine denk gelen Antakya gezimizde doğal olarak Cevat Hocanın üzerinde durduğu konu *yerin ruhu*ydü. Bildiri sunmak üzere katıldığım ICOMOS sempozyumu öncesinde Cevat Hocadan Antakya sokaklarında gezerken bu sokaklarda yaşayanları ve yaşamlarını bilerek korumanın önemini dinlemek ve onunla fikir alışverişinde bulunmak eşsizdi. Dört gün süren gezimizde Antakya ve yakın çevresindeki kültür varlıklarını ve ören yerlerini gezip derin derin sohbetler etmiştik. Gezimizin son akşam yemeğinde annemin hazırladığı geleneksel Antakya yemeklerinin olduğu masanın başına gelip, "Mert bu masa Picasso tablosu gibi olmuş, ben bunları seyrederek doymayı tercih ederim" demişti.

Cevat Hocamın bana bıraktığı öğretileri ve tüm değerleri için ne kadar minnettar olduğumu anlatmaya kelimeler yetersiz kalıyor. Değerli hocamı saygı ile selamlıyorum.

CEVAT HOCAM...

A. Güliz Bilgin Altınöz**

** ODTÜ Mimarlık Bölümü, Kültürel Mirası Koruma Lisansüstü Programı Öğretim Üyesi, Prof. Dr.

Türkiye’de ve dünyada, koruma bilim alanında, özellikle de koruma kuramı ve eğitimi konusunda, ilk akla gelen isimlerden biridir Cevat Hoca.

1931 yılında İstanbul Karagümrük’te doğmuş olan Cevat Hoca, ailesinin ve içinde büyüdüğü çok kültürlü mahalle ve kent ortamının, doğaya, insana, farklı kültürlerle, onların somut ve somut olmayan değerlerine olan ilgisinin temelini oluşturduğunu anlatırdı. Bu ilgi ve merakın kendisini çocukluk ve gençlik yıllarından itibaren gezmeye, keşfetmeye, görerek ve deneyimleyerek öğrenmeye yönelttiğini söylerdi. Üniversite çağında da, önce İstanbul Hukuk Fakültesi’nde hukuk eğitimine başlaması; onu yarıda bırakarak Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Bölümü’nde arkeoloji lisans eğitimini tamamlaması; mezun olmasının ardından Princeton Üniversitesi Yakın Doğu Araştırmaları Bölümü’nde bir yandan doktora yürütürken, bir yandan da öğretim görevlisi olarak çalışması nedeniyle dünyada ve Türkiye’de farklı kentlerde yaşaması; doktora konusuna bağlı olarak Anadolu’daki bir çok arkeolojik alanı incelemesi, kuşkusuz ki Cevat Hoca’nın çok kültürlü, çok disiplinli ve çok boyutlu yaklaşımının nedenlerindedir.

1963 yılında, Türkiye’ye döner dönmez, dönemin ODTÜ Kurucu Rektörü Prof. Dr. Kemal Kurdaş tarafından

‘ODTÜ Mimarlık Fakültesi Tarihi Anıtların Bakım ve Onarımı Bölümü’nü kurmak üzere davet edilmesiyle Cevat Hoca’nın hayatı boyunca devam edeceği ‘kültür varlıklarını koruma’ serüveni başlar. “Bölüm’ü kurmadan önce neyi koruyacağımı bilmem; kültür varlıklarının hem kendi özelliklerini, değerlerini, sorunlarını, hem de içinde buldukları bağlamla ve insanla ilişkilerini anlamam gerekir” diyerek, Kurdaş’ın kendisine tahsis ettiği araç ve şoförle Anadolu’daki farklı yerleşimleri incelemek üzere yola çıkar. Bölüm’ün ihtiyaç ve içeriğini belirlerken kültür varlıklarının sadece ulusal ölçekteki durumunu ve ortamını anlamakla yetinmeyip, bir yandan da farklı ülkelerdeki koruma eğitim, araştırma ve uygulama merkezlerini inceleyerek uluslararası ölçekte koruma alanın özelliklerini de göz önünde bulundurur.

Ulusal ve uluslararası ölçekte derinlemesine yapılmış bir araştırma ve değerlendirmeye dayanan ve kuruluşundan 59 yıl sonra, günümüz için bile Cevat Hoca’nın ilerici denilebilecek vizyonuyla kurulan Bölüm, kültür varlıklarını mimari, kent, sanat tarihi, arkeoloji, hukuk, ekonomi, belgeleme ve malzeme gibi farklı boyutlarıyla ele alan ders, stüdyo, staj ve laboratuvarlarıyla, çok yönlü bir eğitim-araştırma ortamına ve bunun gerektirdiği çok disiplinli bir eğitim kadrosuna sahipti. Nitekim bu nedenle, lisansüstü koruma eğitimi alanında Türkiye’deki ilk, dünyadaki ise öncülerden biri olan Bölüm, yapısı ve programı ile Columbia Üniversitesi Tarihi Koruma Programı gibi tanınmış uluslararası ve ulusal lisansüstü programlar için bir model olmuştur.

Bölüm, daha ilk kuruluş yıllarından itibaren Cevat Hoca’nın kuram-uygulama-eğitim arasındaki ilişkiyi güçlü bir şekilde kurmasıyla, geniş bir etki alanına sahip olmuştur. Bölüm’ün kuruluşundan hemen sonra, eğitime başlanan 1966 yılında, yine o dönemde başlayan Keban Barajı Projesi nedeniyle Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde su altında kalacak kültür varlıklarının araştırılması, belgelenmesi, korunması, taşınması eğitimle iç içe yürütülmüştür. Cevat Hoca’nın öncülüğünde, Bölüm’ün öğretim elemanları ve öğrencilerinin

Prof. Dr. Cevat Erder CONS 506 Mimari Korumada Tasarım lisansüstü stüdyo dersinin arazi çalışmasında Özgün Özçakır, Güliz Bilgin Altınöz, Neriman Şahin Güçhan ve Ömür Bakırcı ile birlikte, Yeşilada (Eğirdir) 2014.

Prof. Dr. Cevat Erder inceleme gezisi sırasında Eğirdir Tren İstasyonu'nda Kültürel Mirası Koruma Lisansüstü Programı öğretim elemanlarıyla (soldan sağa: Uğurhan Akyüz, Güliz Bilgin Altunöz, Cevat Erder, Ömür Bakırer, Filiz Diri, Neriman Şahin Güçhan, Fuat Gökçe, Betül Kurtuluş, Kemal Gülcen, Özgün Özçakar), Eğirdir 2014.

yanı sıra, ulusal ve uluslararası düzeyde farklı disiplinlerden araştırmacı ve uzmanların katılımıyla yürütülen çalışmalarda, sadece anıt eserlere ve arkeolojik alanlara odaklanılmamış; o dönemde pek de önemsenmeyen baraj altında kalacak köylerin de kültür varlığı olarak görülmesi ve bu doğrultuda 125 köyün mimari, mekânsal, sosyal belgelemesinin yapılması ve yayınlanması yine çok önemli ve öncü bir yaklaşım olmuştur. Cevat Hoca'nın çok boyutlu ve ileri görüşlü vizyonu ile kurmuş olduğu ODTÜ Mimarlık Fakültesi Tarihi Anıtların Bakım ve Onarımı Bölümü, bugünkü adıyla ODTÜ Mimarlık Bölümü Kültürel Mirası Koruma Lisansüstü Programı, zaman içinde koruma eğitimi alanında bir 'ekol' haline gelmiştir. Ancak şunu da vurgulamak gerekir ki; Cevat Hoca sadece kendi kurmuş olduğu Bölüm'ün gelişimi için çaba göstermemiş; Türkiye'nin farklı bölgelerindeki eğitim kurumlarına her zaman destek vermiş; onların da uluslararası ağın parçası olması için elinden geleni yapmıştır.

Cevat Hoca, Türkiye'de olduğu kadar uluslararası ölçekte de koruma alanında etkin rol oynamıştır. 1981-1988 yılları arasında ICCROM (*International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property*) Direktörlüğü'nü yapmış; bu uluslararası eğitim kurumunun yeniden yapılanmasında ve gelişiminde kendisinin ileri görüşlülüğü ve yenilikçi yaklaşımının çok önemli bir rolü olmuştur. ICCROM'da 'ağların dönemi' olarak tanımlanan Cevat Hoca'nın yönetim döneminde, uzmanlar, kurumlar, bölgeler ve ülkeler arasında bilgi ve paylaşım ağları oluşturularak koruma bilim alanında eğitimin ve bilginin paylaşılması sağlamıştır. Cevat Hoca, ICCROM ile kültür varlıkları koruma alanının önde gelen uluslararası / ulusal merkezleri, koruma laboratuvarları ve önemli veri bankaları arasında çevrimiçi bilgisayar ağı kurulmasına öncülük ederek, o dönemler için 'ütopya' olarak tanımlanan çevrimiçi bilgi paylaşım ve iletişim sistemlerinin kurulmasını; bilimsel çalışma ve verilerin çevrimiçi paylaşıldığı ICCROM Koruma Bilgi

Prof. Dr. Cevat Erder CONS 507 Kentsel Korumada Planlama ve Tasarım lisansüstü stüdyo dersinin arazi çalışmasında Güliz Bilgin Altınöz ve Merve Öztürk ile birlikte, Gaziköy (Tekirdağ) 2019.

Ağı'nın (Conservation Information Network -CIN) oluşmasını sağlamıştır.

Cevat Hoca, bir yandan ICCROM'un UNESCO, ICOMOS, ICOM, Getty Conservation Institute gibi uluslararası örgütlerle ilişkilerini güçlendirirken, bir yandan da tüm dünya çapında bölgesel, alt-bölgesel ve yerel yapılanmasını başlatmıştır. Koruma ve restorasyonun bir uzmanlık olarak tanınmasını

önemsemiş; ICCROM tarafından verilen uzmanlık kurslarına daha geniş bir coğrafyadan ve özellikle de gelişmekte olan ülkelere katılımı destekleyerek, gelecekte kendi ülkelerindeki koruma eğitiminde ve uygulamalarında etkin rol alacak dünya çapında yaygın bir uzman ağı'nın oluşmasını sağlamış; pek çok ülkede koruma ile ilgili programların kurumsallaşmasına katkıda bulunmuştur.

Prof. Dr. Cevat Erder CONS 506 Mimari Korumada Tasarım lisansüstü stüdyo dersinin arazi çalışmasında Özgün Özçakır, Ömür Bakırer, Güliz Bilgin Altınöz, Uğurhan Akyüz, Fuat Gökçe, Neriman Şahin Güçhan ve Kemal Gülçen ile birlikte, Yeşilada (Eğirdir) 2014.

Yenilikçi ve kapsayıcı bir yaklaşımla ICCROM'da başlattığı tüm bu çalışmaların yanı sıra, Direktörlüğü süresince İtalya'da yayınlanan gazetelerle bağlantı kurarak, hem medya-koruma ilişkisini bilimsel olarak ele alması, hem de medya aracılığıyla toplumun bilgilendirilmesi ve duyarlılık kazanmasına çaba göstermesi Cevat Hoca'nın öncü vizyonunun başka bir göstergesidir. ICCROM'a yaptığı tüm bu katkılar nedeniyle kendisine 'ICCROM Fahri Başkanı' unvanı verilmiş; Roma Üniversitesi'nin ICCROM ile birlikte yürüttüğü Mimari Koruma Programı'nda konuk öğretim üyesi olarak, 1974-1994 yılları arasında sürekli olarak ders vermiştir.

Cevat Hoca'nın uluslararası katkıları bunlarla sınırlı değildir. ICOMOS Yürütme Komitesi'nde üç dönem Yürütme Komitesi Üyesi; Uluslararası Mimari Fotogrametri Komitesi (CIPA) Kurucu Üyesi ve Yönetim Kurulu Üyesi; ICOMOS Uluslararası Eğitim Komitesi Kurucu Üyesi ve Yönetim Kurulu Üyesi; ICOMOS Uluslararası Kerpiç Komitesi Başkanı, Avrupa Konseyi Kültür Varlıklarının Korunması için Eğitim Komitesi Genel Politika Komitesi Üyesi uluslararası düzeyde üstlendiği görevlerden sadece bazılarıdır. Ayrıca, 'Mostar Köprüsü Yeniden Yapımı Uluslararası Uzmanlar Komitesi'; UNESCO'nun 'Arap Emirlikleri'ndeki Kültürel Mirasın Korunması için Bağdat Bölge Merkezi Eğitim Programı' ve "Cezayir'deki Kültürel Mirasın Korunması için Genel Politika ve Eğitim Planı" gibi önemli bir çok projede de yer almıştır. Tüm bunlara bağlı olarak, ICOMOS "Pietro Gazzola" Ödülü

(2002), ICCROM Ödülü (1997), ICOMOS Şeref Üyeliği (1996), "Fondazione di Paolo" Uluslararası Altın Akdeniz Ödülü (1989), Ağa Han Mimarlık Ödülü (1986) gibi çok sayıda uluslararası ödüle layık görülmüştür.

Cevat Hoca ulusal ölçekte de ICOMOS Türkiye Milli Komitesi'nin Kurucu Üyeliği ve Yönetim Kurulu Üyeliği ve Başkanlığı görevlerini yürütmüştür. ICOMOS'un Türkiye'deki Bilimsel Milli Komitelerinin oluşumunda önemli bir rol üstlenmiştir. Ayrıca UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Tarihi Anıtlar ve Müzeler Komitesi Üyesi olarak da görev yapmıştır. Türkiye'deki doğal ve kültürel varlıkların korunmasına katkılarından dolayı 1990 yılında kendisine 'Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı Şeref Ödülü' verilmiştir.

Uluslararası ve ulusal düzeyde üstlendiği tüm görevler ve yaptıklarıyla koruma bilim alanının gelişiminde çok önemli bir rol oynamış olan Cevat Hocam, bu alandaki eşsiz katkılarıyla anısı her daim hatırlanacak ve korunacak bir 'anıt'ır. Hayatına dokunduğu, yolunun keşiştiği herkeste çok özel bir iz bırakmış olan Cevat Hocam, benim akademik ve kişisel gelişimimde de çok önemli ve özel bir yere sahiptir. Kurmuş olduğu ODTÜ Mimarlık Fakültesi Tarihi Anıtların Bakım ve Onarımı Bölümü, bugünkü adıyla ODTÜ Mimarlık Bölümü Kültürel Mirası Koruma Lisansüstü Programı'nın bir öğretim üyesi ve Program Başkanı olarak; Y. Lisans ve Doktorasını onunla yapmış, koruma bilim ve uygulama alanına ve akademik hayata ondan öğrendikleri, onun açtığı vizyon ve onun her zaman hissettiğim desteğiyle atılmış bir öğrencisi olarak; birlikte dersler vermiş, projelerde yer almış, yayınlar yapmış bir meslektaşısı olarak; o kadar çok paylaştığımız değerli anlar ve anılar var ki...

Cevat Hocam, öğrencilerine her zaman düşünmeyi, sorgulamayı, keşfetmeyi, olaylara farklı yönleriyle bakmayı aşılırdı. Her derse aynı heyecanla ve yeni bir şeyler ekleyerek gelen Cevat Hocam, son ana kadar öğrenme ve öğretme heyecanını bırakmayan müthiş bir hocaydı. İnsan-doğa- kültür sever kişiliğiyle, kültür varlıklarına bir canlı gibi hassas yaklaşılmasını savunurdu. Korumanın bir 'bilim alanı' olduğunu önemle vurgular, bunun gereği olan eğitim, araştırma ve uygulama

Son ders; CONS 511 Koruma ve Restorasyon Teorisi dersi çıkışında öğrencileriyle, Ankara 2022.

ortamının nitelikli bir şekilde oluşması için çok çaba harcardı. Cevat Hoca, sadece eğitimci değil, aynı zamanda sivil toplumun koruma alanındaki önemine ve gücüne inanan, doğal ve kültürel varlıkların savunucusu ve koruyucu neferi, bir koruma aktivistiydi. Her zaman eleştirel ama aynı zamanda yapıcı yaklaşımıyla, Türkiye'deki ve dünyadaki kültür varlıkları ve koruma alanındaki gelişmeleri takip eder, sorgular, daha iyiye ulaşmak için çaba harcardı. Genellikle akıntıya karşı kürek çektiğimiz kültür varlıkları ve koruma alanında, Cevat Hocam'dan

öğrendiğim en önemli şeylerden biri de değer verdiğimiz şeyler için, zorluklarla mücadele ederken, pozitif enerjimizi kaybetmemek ve vazgeçmemektir.

Doğaya, canlılara ve kültüre olan saygı ve sevgisiyle, doğal ve kültürel varlıkları korumaya adanmışlığıyla, bu konudaki inanılmaz bilgi birikimiyle, yaratıcı fikirleriyle, bitmeyen enerjisiyle, zeka ürünü ince esprileriyle, her zaman yeni şeyler öğrenmeye yönelik heyecanı ve merakıyla, açık görüşlülüğüyle, hepimiz için her daim bir model ve yol gösterici olmaya devam edecektir Cevat Hocamız...

